

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

P. A. Norstedt & Söner

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1873.

15:e Årg.

3:e häft.

Innehåll:

	Sid.
15. <i>P. Wikners</i> "Tankar och frågor inför Menniskones son". Af <i>Emund Gammal</i>	105.
16. Konsten i hemmet. II.	115.
17. Huru få debet och kredit att gå ihop? I.	121.
18. Bref från Wien. Språk- och folkstudier. Ett landparti. Gatuprocession, expeditionsgöromål, jurysoiré. Af <i>Gerda</i>	125.
19. Sorella och Magdalene Thoresen. II. Af <i>Esselde</i>	132.
20. Bref från Wien. Vår utställning. Donau och Pesth. Ett besök i konstutställningen. Af <i>Gerda</i>	146.
21. Slöjdnyheter	153.
22. Nytt på vår bokhylla, med 7 träsnitt.....	161.
23. Ur en f. d. seminariilärares anteckningar. I.	166.
24. Ur vår Dagbok	167.

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

15. Tankar och frågor inför Menniskones Son

af P. Wikner.

"Skulle det vara någon, som icke annorlunda än på det gamla viset för sin uppfattning kan lösa den uppgiften, att hos dig (Kristus) förena egenskapen att vara en verklig, detta lifvet genomgången människa med egenskapen att vara den, åt hvilken Fadren gifvit all annan makt i himmelen och på jorden än den, som ligger uti att vara Fadren sjelf eller det absoluta: då säge jag hellre att en sådan människa behölle den uppfattning, som lyckliggjort våra fäder, än att hon skulle lemna åsido någon af de två dig tillskrifna egenskaperna. Ty om endera saknas, kan du väl å ena sidan för den människan blifva ett dyrbart jordiskt föredöme, å den andra en herrlig himmelsk idé, men en Frälsare blir du henne aldrig. Och det är dock hufvudsaken." *(Se ofvannämnda arbete sid. 222.)*

I ofvannämnda skrift förmoda vi, att de bland våra läsare, som följt med vår tids populära litteratur i filosofiska och religiösa ämnen, skola finna uttryckta och utredda flere bland de tankar och känslor, hvilka dunkelt men oroande legat på botten af deras hjertan. Denna litteratur innehåller nämligen mycket, som är egnadt att i sin djupaste rot förintna, ej blott kristendomens läror, utan sjelfva den grund, på hvilken all religion hvilar, nämligen tron på en personlig Gud, och på ett personligt lif efter döden. Och om dylika materialistiska läror också sällan varit formligen uttalade, så hafva dock framställningarna i sin helhet ofta ledt den tänkande läsaren till allt annat än hugnande föreställningar rörande hans bestämmelse och framtida mål. Jemförelsevis mera sällan hafva inom denna gren af litteraturen författare uppträdt, hvilka på ett både populärt och vetenskapligt sätt sökt gendrifva dessa tröstlösa läror. Bland dylika, på vårt språk öfverflyttade, förf. utmärka sig Naville, Jules Simon och äfven Guizot, hvars "Betraktelser öfver kristna religionens närvarande tillstånd" blifvit i ett föregående häfte af denna tidskrift anmäldt.*). I allmänhet hafva dock angriparne varit både talrikare och stundom talentfullare än försvararne, och följderna har hos en stor del af den tänkande och läsande allmänheten blifvit en obeskriflig för-

*) Årg. 1872, s. 75.

virring, ett tröstlöst tviflande spørsmål: hvad är sanning? — ett qvalfullt utrop: Herre jag tror, hjälp min otro! Det är till dessa hungrande och törstande andar, Wikner vänder sig, det är deras behof, han känner eller har känt i sitt eget hjerta; därför kan han också behjerta och söka tillfredsställa detsamma. Dock, en utanför stående kan ej som förf. sjelf motivera hans uppträdande, hvarför vi också lemna ordet åt honom. "Jag syftar", säger Wikner, "närmast till dessa många, som gerna önskade, att de i dig (Frälsaren) kunde vinna, hvad de så väl känna sig behöfva, frälsning från synden, makt öfver synden och mättnad för sina hungrande själar, men på hvilkas ögon den nuvarande tidens och bildningens luft så mycket inverkat, att de icke till en individuell lifsbild kunna sammanföra alla de drag, som för uppfattningen af dig under den kyrkliga utvecklingen blifvit antagna. Jag vet af erfarenhet hur en menniskosjäl kan marteras inför detta förfärliga *allt eller intet*, när det, som är sammanfattadt under benämningen *allt*, å ena sidan innebär något, som man ville gifva sitt lif för att vinna, men också å andra sidan innefattar sådant, som, om man toge det emot, skulle tillintetgöra ens lif. Till dem har jag velat vända mig, emedan de äro mina själsfränder, och till dem kan jag i all ödmjukhet och uppriktighet säga, att det kan blifva dem en hjälp i sökandet efter dig, att se huru en själsfrände med sin tanke och vilja arbetat i samma riktning. Jag tänker härvid i synnerhet på de unga vetenskapsidkare, med hvilka jag tid efter annan kommit i beröring, och hvilkas tvekande ställning inför din underbara person, jag delvis bevittnat. Jag ser dessa unga, som i afseende på den kristna religionsläran finna sig ställda inför det Athanasianska *allt eller intet*, i stum förtviflan välja *intet*, då det för dem synes vara omöjligt att utan andligt sjelfmord välja *allt*; och så gå de ut i verlden utan dig. När jag detta ser har jag ej hjerta att tuga, utan jag måste till dem ropa om dig ett fridens och frigörelsens ord."

Att anmäla ett arbete af denna art medför stora svårigheter. "Tankar och frågor inför Menniskones Son", är nämligen ett slags sjelfbiografi, innehållande utvecklingen af författarens sjäslif, en biografi till viss grad erinrande om Rousseaus "Confessions" och Lamartines "Confidences" och dock dessa himmelsvidt olika. Kanske skulle man snarare kunna jemföra den med Tiedges Urania eller Augustini "Bekännelser". Dock, alla jemförelser halta, heter det, och dessa göra intet undantag från regeln. Slutet blir, att Wikners skrift framstår såsom den enda i sitt slag. Men all den stund

boken innehåller en själfbiografi, medför den just såsom sådan särskilda svårigheter att granska. Det gäller nämligen här att bedömma icke så mycket ett litterärt alster som en mänsklig personlighet, icke ett foster af t. ex. förf:s inbillningsgåfva eller af hans till ett resultat sammanförda forskningar, ej heller ett verk af hans subjektiva uppfattning och framställning af yttre och inre, utom honom själf bestående, förhållanden; — nej intet af allt detta är föremål för granskarens framställning och omdöme; utan förf:s egen innersta personlighet, hans egna andliga erfarenheter, börjande med det religiösa lifvets första uppvaknande inom honom, fortsättande med de derefter följande striderna och vexlande uppfattningarna och slutande med segervissheten att hafva funnit det sätt att omfatta kristendomens läror, hvilket för honom själf ledt till salig frid. Det blir härigenom något personligt i anmälares förhållande till förf. och just häruti ligger olägenheten; ty det är alltid svårare att bibehålla det partifria, endast sanning sökande lugnet, gent emot en person än emot ett blott tankefoster.

Wikners skrift tycks vara framkallad af ett djupt känt behov hos förf. att inom sig söka försoning mellan sin innerliga ungdomstro och de vetenskapliga sanningar, hvilka han som mogen man ej kunnat utan själfmord på sin egen tanke förneka. Han insåg klart, att de moderna vetenskaperna, geologi, archeologi, fysiologi och textkritik, inverkat äfven på de kyrkliga lärorna i våra dagar, liksom renaissancetiden med sina upptäckter af de gamles tankeverld, vestra halfklotets nya verld och af den vaknade vetenskapens ljusverld föregick och alstrade reformationstiden. Han insåg ock, att en försoning mellan den härigenom uppkomna söndringen inom honom var nödvändig för hans själs frid och hans hjertas lycka; men ock att hon ej kunde vinnas genom ett blott affall från de grundåsigter, om hvilkas innersta sanning han i djupet af sin själ var förvissad. Sökandet efter denna försoning upptäger de 7 eller 8 första kapitlen af förf:s bok. Det återstående gifver en framställning af de åsigter, till hvilka den föregående forskningen och kampen ledt, och tillika ett, att vi så må säga, försvar för desamma. Till sist meddelar förf. den motivering för utgifvandet af skriften, ur hvilken vi nyss lemnat ett utdrag.

Under läsningen af denna bok känner man, att det ej blott är behovet af egen klarhet och frid, som drifvit förf. genom alla de tankens och känslans utvecklingsgrader, hvilka han skildrat, utan äfven medvetandet, att tusenden strida samma strid som han; hoppet att genom sitt arbete lätta deras; och slutligen öfvertygelsen,

att hela vår nuvarande civilisations öde beror på, att denna strid leder till det önskade målet. Under inflytande af dessa eggande och aggende driffjedrar har han utfört sitt arbete, och tillika under lifligt medvetande om svårigheten af sin uppgift. Att såsom han ställa sig mellan partierna och söka draga dem till hvarandra genom att antyda och aflägsna båda sidornas ytterligheter och öfverdrifter, detta är en position, som ingen utan stora olägenheter kan intaga, och det är helt visst känslan häraf, som ingifvit honom den älskvärda och rörande tanken att liksom vädja till den högsta rättfärdigheten, och att tala ej blott *om* utan omedelbart *till* sin Frälsare (se sid. 4). Men oaktadt insigten af svårigheterna har dock den inre kallelsen att uttala sin tro blifvit honom för stark att kunna motstås, och kanske skulle man ej oegentligt kunna på förf. lämpa profetens ord, då han utsändes att tala till menigheten: "du hafver öfvertalat mig, och jag hafver mig öfvertala låtit".

I flere hänseenden, och det just de väsendtligaste, är Herr W. också en passande personlighet för utöfvandet af ett dylikt medlarevärf. Han besitter nämligen några bland de för detsamma nödvändigaste egenskaperna, t. ex. den fasta trosvissheten och den innerliga subjektiva öfvertygelsen om sanningen af läran om en personlig Gud, ett personligt fortlefvande efter döden, en Fader i himmelen, som hör våra böner, som älskar oss, och som sändt sin Son att genom lära, föredöme och sjelfuppoffrande lidande draga oss, sina arma medbröder, undan syndens fängslande makt in i renhetens och salighetens rike till sin himmelske Fader. Vidare är denna hans fasta tro genomträngd af en innerlig kärlek till föremålen för densamma, en kärlek och hängifvenhet, som täfla i värma med de oförgängliga uttryck af religiös hänförelse, hvilka medeltiden och reformationstiden gifvit oss i arf, t. ex. med Thomas à Kempis', M:me Guions, Arndts, Scrivers med fleres skrifter. Till dessa egenskaper kommer ytterligare en så djup uppfattning af sedeläran, att den stämplar förf. till en äkta lärjunge af honom, som i sin Bergspredikan framhöll skilnaden mellan Gamla Testamentets yttre lagbud och sin egen, hela den yttre och inre meniskan omskapande lära. "Utan helgelse kan ingen skåda Herren Gud i höjden", är den känsla, som än med jubel, än med smärta genomgår Wikners hela skrift. Till de ofvannämnda hjertats och karakterens egenskaper kommer ytterligare en så omfattande och mångsidig intelligens, att densamma satt honom i stånd att taga kännedom om tidens mångskiftande religiösa och filosofiska läror, ja att i ordets figurliga mening *omfatta* några bland dem under

sin fortgående andliga utveckling. Denna mångsidiga kännedom af de olika tankesystemen, denna personliga erfarenhet af det inflytande, några bland dem utöfva på individen, denna vidsträckta kunskap om de invändningar vetenskapen har att anföra mot de religiösa lärorna, allt detta gör honom särdeles passande att tala till vår tids menniskor. Han känner, genom sina vidtomfattande och sympatetiska studier, hvad i människans hjerta är, de frågor, som der höja sig och längta efter svar, de invändningar, som der störa förtröstan, hoppet och friden; och han talar till sina medvandrare just om de ämnen, som ligga dem närmast om hjertat, och på det sätt, som bäst öfverensstämmer med deras djupaste andliga behof.

Wikner besitter, som sagdt, denna religiösa entusiasm, hvilken ensam mäktar höja menniskorna öfver det alldagliga lifvet, denna trosvishet, som ensam gifver "den seger, som öfvervinner verlden". Det finnes ögonblick, då han tycks kunna med den gamle psalmisten utropa: "Herre, då jag Dig hafver, frågar jag efter himmel och jord intet". Detta är ock grundelementet i all religion, hvarförutan hon aldrig skulle mäktat höja menniskan öfver jordens synder och sorger. Detta är den Archimediska punkt, från hvilken jorden kan röras. Men religiös entusiasm, om ej ledd af förståndet, kan lätt öfvergå till vidskeplig fanatism. Mensklighetens utvecklingshistoria har gifvit alltför många sorgliga bevis derpå. Under de flesta civilisationsperioder och hos de flesta författare hafva antingen förnuftet eller ock känslan varit ensidigt förherrskande, verkande å ena sidan förtorkande, å den andra förhetsande på det andliga lifvet. I Herr W:s skrift framtråda dessa båda andens krafter i normalt skick och bilda ett harmoniskt helt, som tillfredsställer både förstånds- och känslomenniskan. Vi ha hos en annan förf., Jules Simon, sett en skildring af uppkomsten och beskaffenheten af det slags religiositet, som är den högsta och renaste, menniskoanden sig sjelf lemnad kan alstra, och vi kunna ej neka oss nöjet att afskrifva hans ord, äfven derföre, att vi tro dem till en del förklara det arbetes uppkomst, med hvilket vi här sysselsätta oss. "Vi filosofer", skrifver Jules Simon, "som endast genom bevisledning komma till Gud, äro kalla, så länge vi bevisa, och vårt hjerta genomvärmes först, när den sista slutföljden framlyser. Då tillsluta vi boken, och stå vida högre än mystikerna, ty vi hafva beviset. Men när vi kommit så långt, är det väl då ännu filosofi, som vi idka?"

Just denna entusiasm är det, som i Herr W:s skrift mäktigast hänför läsaren. Hvarken de viktiga och djupa sanningar, hvilka deri uttalas, men af hvilka många redan förut blifvit uttalade, ej heller den sammanfattning af åsichter och känslor, som i denna bok skänkt oss en ny lifsbild, en ny lifsåskådning, ehuru detta utgör arbetets högsta och varaktigaste värde, hafva i och för sig kunnat åstadkomma denna verkan; — nej! den hänförande makten i denna skildring ligger i förf:s egen subjektiva hänförelse. Idéerna likna våren, hvilken alltid synes oss lika ny och förtjusande, ehuru vi beundrat dess skönhet år efter år. Då de hos en person lefva upp i förnyad, att vi så må säga, återuppstånden och vårfrisk kraft, bemäktiga sig hans hela inre och der skapa sig en ny och ursprunglig form, då erfar äfven läsaren en ny entusiasm; och tankar, hvilka han redan känner, sanningar, som oaktadt sin storhet, sitt djup, sin skönhet, ofta förekommit hans förslöade sinnen såsom utnötta, alldagliga; de framstå då såsom genom ett trolleri, i sin verkliga gestalt, mäktiga att åter hänföra honom och utöfva sitt förädlade inflytande. Detta är ett bland snillets skönaste privilegier, snillets, såväl hufvudets som hjertats.

Herr W:s arbete innehåller beståndsdelar, hvilka äro af den natur, att det troligtvis länge kommer att utöfva inflytande, äfven sedan många andra utmärkta tankefoster i samma ämne redan nedjunkit i Lethes böljor. Det är nämligen icke, såsom dessa vanligen äro, hufvudsakligen negativt, utan innehåller viktiga positiva elementer; och, om vi ej misstaga oss, några frön till den uppfattning af nya testamentets läror, hvilken tycks vilja utveckla sig mellan rationalismens blott naturliga religion och de gamla kyrkosamfundens sig stundom allt mer hopkrympande och inskränkande systemer. Vi vilja här antyda några bland dessa punkter. För Herr Wikner är Kristus Guds enfödde Son, men dock hvarken, såsom rationalismen antager, en vanlig om än utmärkt människa, ej heller, såsom kyrkan lärer, *densamme* som Fadren sjelf. För honom är Kristi försoningslidande hvarken ett non sens såsom för rationalismen; ej heller en juridisk friköpelseakt såsom det samma stundom af kyrkan framställes. Herr Wikner söker grunda sin uppfattning af dessa båda den kristna religionslärans hufvudpunkter på bibelns framställning, men kommer just derigenom till något olika resultat än kyrkan, som vanligen stöder sin lära på den tolkning, nya testamentets urkunder erhöllo under kristendomens första århundraden. Häraf kan synas, att förf:n intagit sin ställning på biblisk grund och alltså omfattar tron på ett

uppenbaradt ord, såvida man ej dermed menar en alltför ensidig och trång inspirationslära. Från denna sin ståndpunkt söker han erbjuda något positivt, en sjelfständig kristologi, ett system, som skulle kunna bilda en kärna, ur hvilken ett träd, rikt på goda frukter, kan uppspira. I sin närvarande form är hans lära ännu, oaktadt förf:s vinnande hänförelse, för abstrakt att kunna af den stora mängden uppfattas; men månne den ej, oaktadt sina beståndsdelar af boströmiansk idealism, bär inom sig elementer så menskliga, att de äfven böra kunna af menskligheten mottagas? Att den för närmaste tiden skall gifva form och fasthet åt det religiösa lifvet hos många enskilda, hvilka utan kännedom af densamma skulle fortfarande känt sig slitna mellan rationalism och kyrklig tro, detta anse vi för gifvet; likaså att den skall på längden utöfva ett renande, om också ej ombildande inflytande på sjelfva kyrkan. Men genom sin bibliska ståndpunkt och sitt antagande af Kristi försoningslära, denna lära, som "för judomen varit en förargelse och för grekomen en galenskap" har förf. ohjelpigen brutit med rationalismen och än mer naturligtvis med positivism, pantheism och materialism. Anhängarne af alla dessa system måste blifva Wikners motståndare. *Skola äfven kyrkans män blifva det?* Se der en fråga, på hvilken framtiden troligtvis snart kommer att gifva oss svar.

Det är just det positiva elementet, vår tid i första rummet behöfver. Det teoretiska tviflet eller förnekandet af all supranaturalism har nämligen från de lärdes studerkammare och ur deras för mängden otillgängliga tanke-systemer banat sig väg till den allmänna bildningens representanter, genomträngande skaldens, romanförfattarens och kritikerns verldsåsigt med ett tvifvelsjukt melankoliskt element, som högst förlamande inverkar på vår sedliga kraft, hvilken i en fast tro har sitt bästa stöd. Denna stämning eger onekligen något intressant och lockande, dels emedan det ärliga tviflet också har sin mission i mensklighetens utvecklingsarbete, dels emedan den ställning, en ärlig tviflare intager, är bland de mest kritiska, som kunna tänkas. Också har den gifvit upphof åt några bland de skönaste stycken, som flutit ur skaldens penna, och derigenom erhållit ett slags poetiskt adelsbref, som känslömma, veka själar finna särdeles anslående. Sålunda har uppstått en litteratur, som i sjuklig "Weltschmerz" uttalar mer eller mindre inbillade själslidanden, och som nästan med förakt ser ned på det friska, glada tros-lifvet, såsom blott tillhörande den lyckliga barndomen eller det okunniga naturbarnet. Dessa

efterklangspoeter eller novellister, som klämta till själaringning för allt, hvad religion heter, skulle emellertid föga kunna uträtta, om de ej hade stöd i många af snillets stormän, hvilka angifvit tonen till deras klagosång, och hvilka med så gripande ord blottat den frätande sjukdom, som tär på mensklighetens andliga kraft, att en känsla af fasa dervid genombärfvar läsaren. Hos H. Heine och V. Hugo, skolans snillrikaste representanter, återkomma dessa skildringar ofta i olika fast alltid snillrika former:

”Près du besoin de croire, un désir de nier
Et l'esprit qui ricane auprès du coeur qui pleure!”

Hos andra författare deremot uppträder denna tvifvelsjuka i uttryck af saknad efter deras ungdoms tro, i sorg öfver att ej mäkta försona tro och vetande, samt i önskan att kunna få utbyta sin tankes ljus mot återfäendet af sitt hjertas värme, liksom dessa båda gåfvor vore alldeles oförenliga. För denna stämning har vår svenske skald G. Silfverstolpe gifvit ett rörande uttryck i sitt lilla stycke ”Värme och Ljus”, hvilket slutar med orden:

”O kunde blott en gång jag få
Min forna glöd igen,
Då toge allt bekymmer slut,
Då finge ljuset slockna ut.”

Kanske finnes det ingen stämning, ingen tendens, som är så allmänt herrskande bland bildade och tänkande menniskor i vår tid som denna tvifvelsjuka, hvilken också gifver sig till känna under en mängd olika former. Säkert är att ett verksamt medel mot densamma skulle vara en välgörning för menskligheten, och gifvaren deraf sin samtids välgörare. Säsom sådan torde Herr W. kunna helsas af många bland dem, som studerat hans sista bok.

Det ligger ett ovanligt djup i W:s uppfattning af synd och lidande, antingen han sysselsätter sig med skildringen af Kristi yttre smärtor, inre själsstrider och sjelfförsakande *med lidande* i mensklighetens elände, eller han skildrar de pröfningar, strider och qual, som följa hvarje allvarlig befrielsekamp, menniskan måste mot syndens makter utkämpa. Han är en högst originell passionspredikant, som föga sysselsätter sig med yttre lekamliga lidanden, men deremot så mycket mer med dem, om hvilka man kan nyttja skaldens ord:

”Det blöder väl, fast intet vapen slamrar,
När striden står i hjertats tysta kamrar.”

Han erinrar oss om Göthes gripande vers:

Wer nie sein Brot mit Thränen ass,
 Wer nie die kummervollen Nächte
 Auf seinem Bette weinend sass,
 Der kennt euch nicht, ihr himlische Mächte!"

Denna djupa uppfattning af synd och lidande öfverensstämmer på det innerligaste med kristendomens verldsåskådning. Helighetsbegreppet hade genom den Heliges föredöme vunnit en klarhet och styrka, som gjorde splittringen mellan mensklighetens tillstånd och dess egentliga bestämmelse mer känbar och smärtsam än förr, och känslan af denna brist framkallade i förnyad kraft det i människosjälen djupt nedlagda medvetandet om synd och behofvet af försoning. Den lifliga uppfattningen af ofvannämnda båda element, denna uppfattning, hvilken gifvit form åt försoningsläran, kristendomens lifspunkt, är också den hufvudtanke, som genomgår Wikners skrift och gör förf. till kristen i ordets djupaste mening. Hans skrift är ett förnygradt uttryck af samma grundtanke, som Paulus, kristna kyrkans mäktigaste grundläggare, uttalat i orden: "jag ser en annan lag i mina lemmar, som strider emot den lag, som i min håg är. — Jag arma människa! ho skall lösa mig från denna dödens kropp." Hans skrift uttalar ock en förnygrad uppfattning af samme apostels jublande segerrop: "Gudi tackar jag, som oss segren gifvit hafver genom vår Herre Jesus Kristus!" Men genom sitt uppfattningssätt intager Herr W. äfven i denna punkt en förmedlande ställning mellan kyrkan och rationalismen, i det han å ena sidan förnekar Kristi ställföreträdande lidande och återlösningsverket, betraktadt som en juridisk friköpelseakt, och å andra sidan står i än skarpere opposition mot det hos rationalismen vanliga sättet att, af fruktan för den dualistiska verldsåskådningen, kanske ock någon gång af mindre djup uppfattning af fullkomlighetsbegreppet nästan förneka eller förbise ofvannämnda disharmoni, eller åtminstone ej betrakta densamma från ethisk ståndpunkt såsom förkastlig, utan snarare från fysiologisk såsom ett af yttre och inre omständigheter föranledt sorgligt faktum, hvilket dock ej kan som moralisk skuld förevitas den enskilde. Vi frukta ock, att detta förf:s allvar skall vinna föga genklang hos en tid, så rik på, och så svag för njutningar som vår. Men just derföre är hans uppträdande så mycket mera påkalladt och nödvändigt, och skall af dem, som omfatta hans åsigter, med så mycket större värme mottagas.

Om vi ej allt för mycket misstaga oss, kommer denna skrift att erhålla en ovanligt stor spridning. Filosofen, teologen, vetenskapsmannen i allmänhet blifva sannolikt angelägna om att höra, hvad en så aktad förf. har att säga i detta omtvistade ämne. Sedan kommer den talrika del af vår bildade allmänhet, som med lifligt intresse följer hvarje uttalande i denna fråga, och för hvilken Herr W. är en sedan länge känd och älskad författare. Korteligen, vi förutse, att boken skall vinna en talrik läsekrets, oaktadt den envisa tystnad, pressen med hänseende till densamma iakttagit. Det är endast Samtiden, denna väktare på litteraturens vårdtorn, som äfven i detta fall tagit bladet från munnen och med det samma gifvit en liten välbehöflig näpst åt sina kollegers försumlighet eller *försigtighet*. Inom vårt land tro vi dock, som sagdt, att denna tystnad skall hafva mindre skadliga följder; deremot kan den med hänseende till utlandet omintetgöra kännedomen af ett verk, som i motsatt fall måhända kunnat påräkna talrika läsare inom alla tre de stora kulturländerna. Vi hoppas dock, att vännerna af W:s åsikter icke skola försumma att gifva utlandet kännedom om ett arbete, så egnadt att försona partierna och utbreda sin författares upphöjda åskådningssätt.

Det vore ännu mycket att tillägga om denna förträffliga skrift, t. ex. att anmärka den ovanliga förening af nit och fördragsamhet, som utmärker dess förf., den anspråkslöshet och ödmjukhet, som röja sig i hans hela uppträdande, och hvilka kanske just utgöra förutsättningen för en så ovanlig fördragsamhet; den konstnärliga uppfattning af ämnet, genom hvilken förf. varit i stånd att gifva oss en helgjuten lifsbild, som tilltalar både förstånd, hjerta och fantasi; det genomskinliga och ädla språket, som röjer tankens finaste skiftningar och skänker läsaren en verkligt estetisk njutning; men vi nödgas blott i förbigående antyda dessa m. fl. ovanliga förtjenster, emedan vår anmälan i motsatt fall skulle blifva alltför vidlyftig. Vi hafva ej ens försökt att gifva en helgjuten framställning af förf:s åsikter, dels emedan utrymme dertill saknats, dels emedan vi fruktat att dymedelst återgifva den levande och lifvande framställningen genom ett torrt schematiskt sammandrag.

Och först nu, då vi äro nära att nedlägga vår penna, märka vi, att denna anmälan ej uttalat det ringaste klander, ej ens den lättaste anmärkning rörande Herr Wikners skrift; och vi fråga oss sjelfva, om förf. kan påräkna samma obegränsade bifall af sina flesta läsare. Svaret blir ingalunda jakande. Dels finnes

i detta, liksom i alla människoverk, åtskilliga brister; — allt positivt åtföljes af sin negation liksom kroppen af sin skugga, — dels uttalas der åsigter, hvilka, enligt hvad vi förut antydt, stå i alltför bjert opposition mot vissa partier, för att ej väcka deras ovilja. Alla de, hvilka hysa ultraistiska åsigter antingen inom religion eller vetenskap, alla de, hos hvilka förstånd och känsla stå i en mindre harmonisk utveckling, skola mer eller mindre ogilla W. Det är den lott, hvar och en måste vänta, hvilken försöker att medla mellan motsatta åsigter. Men äfven den, detta gör, har sitt parti eller rättare sina anhängare, sina själsfränder, hvilka, om de oftare ville sluta sig samman och äfven de bilda ett parti, stundom skulle kunna hindra öfverilade och skadliga åtgärder. Dock vi vilja ej aflägsna oss från vårt ämne. Äfven W. har en talrik skara anhängare, fast de hitintills förhållit sig tysta. Och om vi från det theoretiska gillandets område flytta oss öfver till det omdöme, läsaren fäller öfver förf:s framställningssätt eller, att jag så må säga, personliga uppträdande, så äro vi öfvertygade, att Herr Wikners arbete skall med nästan enstämmigt bifall mottagas. Alla läsare måste erkänna, att de i denna bok skördat någon vinst antingen för hufvud eller hjerta, och vid bortläggandet af densamma inom sig till förf. uttala ett, om ej beundrande, dock aktningsfullt tack!

Emund Gammal.

16. Konsten i hemmet. *)

II.

Bostadens konstnärliga anordning.

Det andra område, på hvilket kvinnans skönhetssinne företrädesvis har att verka är bostadens anordnande på ett konstnärligt, harmoniskt sätt, dels med eget arbete, dels medelst ett godt urval af andras.

Det är knappast nödigt att här uppräknas alla de sätt på hvilka den qvinliga handen kan bidra till hemmets förskönande. De allra flesta kvinnor hafva en inneboende önskan att smycka sin och de sinas bostad med sina händers verk, förvandlande alla de tomma vrår, som så otrefligt stirra emot oss, till de mest förtjusande tillhåll för hemtrefnadens tomtar, och den qvinliga

*) Se 1:sta häftet sid. 1.

anden röjer för dylika uppgifter en alldeles särskild ingifvelse och uppfinningsförmåga. I trots häraf ser man i de flesta hem talrika missgrepp i anordningen, och möda och arbete nedlagda på onyttiga och intetsägande småsaker, eller ock anbragta på ett förväntat sätt. Konstarbetet är till, för att synas; dess mål är att behaga ögat och det bör således ej bortslösas der det icke synes, såsom på midten af lampmattor och borddukar eller der det genast förstöres, såsom på öfverytan af pallar, m. m. Å andra sidan få föremål, afsedda till dagligt bruk, icke användas blott till ståt; ändamålsenlighet och brukbarhet måste förenas med skönheten.

I allmänhet tages, enligt Falke, det konstnärliga handarbetet alltför litet i anspråk för bostadens förskönande, och *der* det sker försvåras det onödigtvis och ernår först efter otrolig uppoffring af tid och möda det mål, som på annat sätt mycket lätt hade uppnåtts.

Men ser till exempel stora mattor i så kallad tapisserisöm med yllegarn, hvilkas förfärdigande fordrat månaders, ja års arbete af flitiga, konstskickliga händer, och hvilka dock i styrka och värme äro de väfda mattorna underlägsna, samt dessutom inom kort blifva förderfvade. Broderiet är en fin konst och egnar sig icke till att smycka stora ytor; vill hon dock använda sig på sådant måste det ske ur i viss mån monumental synpunkt; hon måste då anordna sitt arbete för en plats, som kan tillförsäkra det någon varaktighet — minst af allt för golfvet, att trampas under fötterna. Äfven för mindre mattor och täcken, skyddsdukar, kuddar, dynor, stolsöfverdrag m. m. blir det vanliga korsstynget ofta alltför besvärligt och tidsödande. Betänke man blott huru mycket man skulle inom samma tid kunna medhinna med ett enklare arbetssätt, som dock kunde frambringa samma konstsköna resultat. Huru på en gång enkelt och vackert kan man ej utsmycka gardinkappor och förhängen af alla slag, dukar och täcken, med blott litet brokiga snören och band; hur rikt kan man ej smycka dem med påläggsöm om man blott gör sig klart hvad man vill och hur man skall uppnå det, och om man låtit öfvertyga sig *att det är icke sömmen i och för sig, utan resultatet, som förlänar arbetet dess värde och behag* *).

---

*) I stället att sy de af tyg klippta figurerna ofvanpå bottentyget kan man begagna samma arbetssätt som på de persiska dukarne i det man syr lapparne tillsammans i figurer och sålunda bildar ett slags tygmasaik. Samma arbetssätt i karakteriska mönster använda våra dalkullor till sina kjortelsäckar m. m.

Härtill fordras dock, att man under alla förhållanden gör klart för sig uppgiftens mål, ty vid dylika slags arbeten får ingenting göras för sin egen skull, intet mönster väljas blott därför att det i och för sig är vackert, ingen färg blott därför att den behagar, ty blott alltför ofta händer det då att arbetet, när det kommer på sin plats, icke harmonierar med sin omgifning, och att därför alla de goda afsigterna omintetgöras. Allt måste därför väljas och anordnas med afseende på den plats det skall pryda, så att det ej stör den konstnärliga samklang, som bör herrska i dess omgifning. Dertill fordras en konsterefaren blick, som är i stånd att estetiskt beherrska rummet och bedöma det i dess hela konstnärliga harmoni. Det är icke nog att man vet att rödt passar till grönt, orange till blått, man måste också kunna säga till sig sjelf: på detta ställe behöfver jag rödt, der gult, der blått, för att fylla tomheten, höja och lysa upp det dunkla eller tunga, och på hvarje punkt frambringa den rätta lämpliga verkan.

En sådan blick för harmoni, ett sådant öga för färgen äro visserligen ej vanliga, och af bristen härför härflyter kanske det allmännaste felet i våra bostadsanordningar: den hvita färgens förherrskande. Våra hvita öfverdrag, hvita borddukar och hvita antimakassars eller skyddsdukar, som ligga utbredda hvart vi vända oss och med sina hvita ytor planlöst skära in i alla på harmoni beräknade färgsamansättningar, äro tillräckliga att omintetgöra de bästa estetiska afsigter. Äfven från allt linne i huset och särskildt det som är afsedt för bordet hafva vi bannlyst färgen. Om det hvita än här genom sin renlighet ger en viss tillfredsställelse, behöfde vi väl dock ej vara så ultrapuritaniska att icke jemte det hvita kunna gifva färgen ett begränsadt, om ock underordnad rum. Det gifves konstsköna skäl nog för att förmå oss återgå till det gamla bruket att sira duktyg och handdukar med fina brokiga border; icke heller behöfde vi vara i bryderi för att finna passande mönster, då hängkläderna och de långa handdukarne i våra bondstugor erbjuda oss en mängd sådana, lika ursprungliga som smakfulla. Äfven våra bäddar, nu ofta i sin enformiga hvithet erinrande om den sista hvilobädden, kunde af konsterefarna händer på mångfaldigt sätt smyckas.

Aldrig har hemmets herrskarinna denna förmåga af en bedömande och ordnande öfverblick mera af nöden, än då det gäller, icke egna händers verk, utan blott en väljande, bestämmande konstnärlig takt, såsom vid valet af möbler och mattor, bestämmandet af väggarnes dekorerande, af den i ett rum förherrskande

färgtonen samt i allmänhet vid anordnandet och fördelningen af den massa olika föremål, som tillhör nutidens boningsrum. Såsom hemmets herrskarinna måste hon vänja sig att betrakta sina rum hvarhelst hennes blick faller, såsom en tafla, i hvilken allt är fördeladt och sammanfördt i beräkning på att ge ett samladt konstskönt intryck. I taflan råder ingen symmetri, men dock en medveten anordning i hufvudgrupper och sidogrupper, i massornas jemnvigt, i fördelning af ljus och skugga, i rika färgharmonier försmältande i en genomgående grundton. Så skall det också vara i bostaden. Äfven här får intet verka enstaka för sig, utan ställas i samklang med det öfriga. När en husfru vant sitt öga vid ett dylikt sätt att se, förstår hon snart att aflocka de döda tingen deras hemlighet. Hon förnimmer genast missgreppen der hvarst hon förr ej anade dem; hon får öga för hufvudsak och bisak, förstår hvar medelpunkten för hennes anordningar bör förläggas, hvar ett för mycket eller ett för litet eger rum, hvar luckor och tomrum finnas att fylla upp med ett eller annat konstföremål; hvar en möbel synes öfverflödigt eller tyngande, alltför massiv för sin omgifning, eller rent af i vägen; hvar det eller det arbetet kan till mesta fördel användas o. s. v. Hon lär då snart att urskilja hvilka färger (och afskuggningar af färger) hon i öfverensstämmelse med sitt personliga tycke bör välja till tapeter och möbeltyg och hvilka andra färger hon i den ornamentala dekorationen bör uppställa emot grundtonen för att frambringa den vackraste verkan. Uppgiften är långt ifrån lätt, och det sätt på hvilket den blifvit löst, ger oss en icke oväsentlig inblick i husfruns karakter — alltid förutsatt att hon *har* en karakter och är fri nog att kunna låta den afspeglas i sin omgifning.

Af tillvaron eller frånvaron af denna helgjutenhet i anordningarne, denna känsla för harmoni, detta medvetna skönhetssinne, bero de olika intryck vi erfara af en bostad.

Vi inträda i ett gemak, säger den författare vi här följt, anordnad med stor prakt, der hvarken förgyllningar eller sidendrapierier, marmor- eller alabasterarbeten saknas, och dock kännes luften blytung, vi frysa och tycka oss förnimma att den hand, som här utsträcker mot gästerna, bjudes dem endast af kall höflighet, icke af någon hjertats frivilliga rörelse. Vi träda in i en annan bostad som knappas röjer en skymt af den förras rikedom och glans, och dock öfverströmmar oss en känsla af onämbart välbehag, vi känna den hjertliga handtryckningen innan den ännu berört oss, vi förstå att vi äro välkomna och känna

oss lyckliga att få stanna. Hvad är orsaken? I det senare fallet har en poetiskt kännande och tänkande ande ordnat det hela och samsmanlänkat varma, angenäma färgtoner till en harmonisk stämning; ett vänligt älskvärdt sinne, som förstår att göra lifvet behagligt för sig och andra, har ordnat möblerna likasom för att inbjuda till trefligt samspråk, har smyckat väggar, hörn och bord med kärlekens och det skönhetsälskande sinnets gåfvor, vackra om än aldrig så enkla, eller prydt dem med lefvande växter. I det förstnämnda fallet är det deremot tapetseraren, som öfvertagit anordningarna; han har blott fyllt sitt vanliga schema, och husfruns önskan, vilja eller tycke, ha intet haft att säga, helt enkelt därför att hon icke förstätt saken, eller icke ansett det löna mödan att taga den i öfvervägande. Detta är väl i våra dagar regeln, så vidt det gäller rike mans hus. Men derigenom beröfva vi oss icke blott en angenäm verksamhet, som skulle beredt oss nöje, utan vi hafva dertill alls ingen säkerhet för att saken kommer att lyckas, då handtverkarne äro beroende af modet, hvilket åtminstone för närvarande alls icke gör minsta afseende på det sköna. Det händer därför ofta att då det, på olika håll, måhända af olika personer beställda, bohaget kommer tillsammans, passar det så illa ihop, att äfven den mest obildade smak tar anstöt deraf.

Vi se här af att kvinnans ideala uppgift för det skönas befrämjande också har sin reala sida. Bristen på skönhetssinne hämnar sig stundom grymt nog — ett skäl till för att gifva oss möda att allvarligt sträfva till det rätta målet.

Vi veta numera att skönhetssinnet är oundgängligt för oss sjelfva såsom ett element i den nutida bildningen, att det är omistligt för barnens uppfostran och, så användt, gör oss till medarbetare på framtidens odling; vi veta slutligen att det är för oss sjelfva en källa till trefnad och njutning: i sanning skäl nog för att på det kraftigaste betona vigten af kvinnans uppgift för det sköna!

Vi få blott icke tro att begreppet om det sköna kommer till oss af sig sjelft.

Tvärtom fordrar det träget arbete och studium. "Det sköna talar sitt eget språk" säger Falke, "och vi måste förstå det för att kunna begagna oss deraf."

Icke heller sakna vi skickliga läromästare. Det lefvande föredraget af en god mästare står naturligtvis långt öfver den döda bokstafven, och de kunna skatta sig lyckliga, som i Stock-

holm hafva tillfälle att höra Professor Dietrichson, eller i universitetsstäderna en och annan skicklig föreläsare. Äfven för dem torde dock, vid konstens tillämpning på hemmet, Falkes här ofvan anförda intressanta arbete, "*Die kunst im Hause*", vara en väl behöflig vägledare. För dem som sakna tillfälle att höra föreläsningar i skön konst, och dock vilja hafva någon insigt konstens användning på hemlifvet, synes oss Herr Falke en lika outhärlig som behaglig rådgifvare. "*De bildande konsternas historia*" af Lübke, "*Populär estetik*" af Lemke, samt *Det sköna Verld* af Dietrichson erbjuda lättfattliga studier på det teoretiska området. Icke heller torde en af vägbrytarna för den moderna konstuppfattningen, vår egen Ehrensvärd, böra förgätas och måhända kunna vi ej bättre avsluta vår uppsats än med några spridda tankar hemtade ur "de sköna konsternas filosofi:"

— "Det sköna är det fullkomliga."

— "Man ser det sköna i mån som man sjelf är väl danad och väl uppfostrad."

— "Att uppfostra är att städa för en ungdom alla saker så i ordning att den finner hufvudlagarna för de i dager ställda saker."

— "Konsten i de fria konsterna ligger i att välja det vackra."

— "För att kunna välja vackert fordras smak."

— "Smak är känslan af naturens allrahemligaste, allrafinaste sanningar."

— "Den stora smaken är den som väljer den fullkomliga, den friska naturen; den lilla är den som väljer den medelmåttiga, den hvardagsvackra."

— "Konstsmaken består i att välja det vackraste af sak och ur sak."

— "För att kunna framställa äfven det hvardagsvackra eller fula på ett skönt sätt skall man i den fula saken uppvisa hvad den har vackert i det man förvandlar det fula i det starka."

— "Stylen är det sätt på hvilket konstnären kännt. Af känslösheten härstammar stilen."

— "Flärd är saken ditåt — ett stort sken af saken. Den visar allt och intet nog, den visar mer och icke allt."

— "Flärd i expression är falska uttryck, som antingen ersätta sin brist genom ett onödigt behag eller genom en viss öfverdrift. Den rena naturen verkar på ett enkelt sätt. Ett lagom och en måtta utgöra ett sannt behag."

17. Huru få debet och kredit att gå ihop?

I.

Under ett samtal om svårigheten att få debet och kredit att gå ihop förklarade en irländare att "the best way to make both ends meet is to burn the candle at both ends." Måhända finnes det många äfven i vårt land, som taga saken så der lätt. — Här ville vi, med ledning af några små engelska ströskrifter, se den ur en annan synpunkt.

Problem finnas inom vetenskap, moral och teologi, hvilka skola komma att sätta filosoferna myror i hufvudet så länge världen står; men för *en* hjerna, som grubblar öfver "arternas uppkomst", eller "det eviga varat", gifvas tusende, som vändas öfver det stora problemet "hur man skall få debet och kredit att gå ihop". Den som upptäckt detta arcanum, kan ock undvara en hel del annat vetande i den trygga vissheten att kunna göra hvar man rätt och ha bröd för sig och de sina till död-dagar, hvaremot den, som icke lyckas utfinna det, kan, likt Solon, bli visare med hvar dag, och dock sluta som en fåvitsk stackare. Visserligen går det i teorien och gäller för att vara någonting ridderligt i att "lefva fort". Det finns väl ingenting mera opoetiskt än att betala sina räkningar för hvar månad, och å andra sidan kan det ju ligga ett slags heroism i att, likt en viss fransman, säga: "mina skulder? Hvarför tusan skulle jag tänka på mina skulder? Ça regarde mes créanciers." Men när det kommer till praktiken, och resultatet af det lyckade eller misslyckade bemödandet att få debet och kredit att gå ihop, ligger för oss, då är onekligen fördelen på hans sida, som lyckats, och som i följd deraf kan se världen rätt i ansigtet utan fruktan, men olägenheten på hans, som misslyckats, och som följaktligen blifvit, antingen drifven till en mängd tvetydiga och mindre hederliga utvägar, eller ock nödgad att emottaga det slags välgärningar, om hvilka det i sanning må heta, "saligare är gifva än taga."

En berömd författare, som ville samla pålitliga uppgifter om några framstående män som brutit sin egen bana, hvad engelsmannen betecknande kallar "selfmade men", kringsände för detta ändamål till deras forna verkstadskamrater ett cirkulär med frågor, hvori var lemnad plats för anteckning af de ifrågavarande perso-

nernas mest utmärkande karaktersdrag, erhöi i ett af cirkulären följande kortfattade uppgifter: "Johns största egenhet var den utomordentligt starka känsla af den kontanta penningens värde, han under alla tider af sitt lif ådagalade."

Denna "egenhet" torde väl ej ha varit berörde person ensam förbehållen, men tvifvelsutan hade den i väsentlig mån medverkat till den forne dagakarlens kolossala förmögenhet. Att komma i besittning af denna högt värderade "kontanta penningen", och att "få debet och kredit att gå ihop", än i det allra närmaste ett och samma problem, och för att lösa det gifves två sätt, och *blott* två sätt, att gå till väga: antingen *att lefva inom sina tillgångar*, hvilket för litet hvar som icke äro millionär vill säga detsamma som att göra indragningar, eller ock *att öka sina inkomster tillräckligt för att kunna betäcka löpande utgifter*. Alltså: antingen *indragningsmetoden* eller *förfärfsmetoden*, och knuten är löst!

Låtom oss nu språka litet om båda dessa metoder.

Ingenting skulle vara lustigare, (om det ej på samma gång vore en smula sorgligt), än att vara osynlig närvarande vid ett familjeråd, när man har kommit underfund med att indragningar måste göras någonstades och man skall diskutera frågan "hvad som skall dragas in?"

Om saken icke står alltför illa, utan några måttliga inskränkingar äro tillräckliga att bringa debet och kredit i öfverensstämmelse, så lägges intet band på familjemedlemmarnes lifliga känslor, och då hvar och en sin ordning hör sin egen lilla special-lyx föreslagen till offer för det allmänna bästa, är verkan elektrisk.

"Hvad nu!" utbrister Pater Familias, "offra våra små herrmiddagar, det enda sällskapsnöje jag sätter värde på, och hvilka alla mina vänner förklara så lyckade!"

"Icke ett ord om flickornas toiletter", gnäller Mater Familias; "j viljen väl ej se dem uppträda i societeten, gammalmodiga som utlefvade nuckor!"

"Pah!" mumlar bror Karl i föraktfull ton; "mina cigarrer och min lilla ridhäst kosta ingenting, bokstafligen ingenting. Nej annat är det nya pianot der, som köptes åt Julie!"

"Pianot, det är för en gång, det föranleder inga obetalda årsräkningar", suckar Julie vemodigt; och så fortsättas argumenterna i oändlighet. I hushåll med mindre tillgångar komma den dagliga öלטgången, tjenarnes löner, bränslet, ljusätgången och hushållsräkningen under betraktande — allt med samma resultat. Indragningsprincipen i allmänhet är förträfflig, ja oundviklig, men

indragningar i detalj — hvilka oemotsägliga skäl åberopas ej för att visa deras utförbarhet. Efter de längsta och hetaste öfverläggningar slutar man också vanligen der man började. Hvarken lefnadskostnad, eller bränsle, eller ljus eller tjenare eller hyrvagnsutgifter tycker man sig "honnêtement" kunna inskränka. Blott en enda försakelse berättas en familj vid ett dylikt tillfälle enhälligt hafva underkastat sig, den att hemta dagbladet från kryddboden på timme i stället att abonnera. Om en så radikal reform frambringat det åsyftade resultatet, förmåler dock icke historien.

Allvarsamt taladt är rätta sättet icke, att gnida på småsaker — något som frestar lynnet öfver all beskrifning och som under ständigt stigande pris på lifsförnödenheter, blir ytterligare försvåradt. Yxan måste djupare in. Der indragningar inalles äro nödvändiga, böra de ske i den yttre stommen, icke i de små delar, af hvilka hushållsmaskineriet är sammansatt. Ekipage och betjent i större hus, i mindre en tjenarinna; middagar och stora aftonbjudningar; i *värsta* fall äfven utbytet af den öfverflödigt rymliga eller i dyr trakt belägna bostaden, mot en mindre och anspråkslösare, dessa äro indragningar, som verkligen betyda något för kassan och kunna verka hvad de äro afsedda för. Folk ryggar tillbaka för dem emedan de icke kunna ske obemärkt, hvaremot man inbillar sig att det dagliga smulgråtandet kan försiggå utan att väcka uppmärksamhet. Men den som blyges att öppet erkänna, att han icke vill lefva öfver sina tillgångar, han förtjenar de bekymmer hans falska blygsel ådrager honom. Och hvad beträffar obehaget och försakelsen af dylika indragningar i stort, så äro de oändligt mycket mindre, än det eviga gnidandet i smått, — en metod, som också i längden skall visa sig vara föga ändamålsenlig.

Ett raskt steg tillbaka inom den årliga inkomstens gränser, med en temligen frikostig beräkning för detaljbehof och tillfälliga utgifter — se der den rätta hushållningsfilosofien.

Men det finns en annan och mycket behagligare utväg än indragningsmetoden, för att få debet och kredit att gå ihop. Det är att *uppbringa inkomsterna*.

I de samhällsklasser der det inbringande arbetet är regel för både qvinnor och män, råder en tiofaldt friskare och lyckligare sinnestämning, än i den olyckliga samhällsgraden närmast ofvanför, der damerna äro allt för "fina" att medverka till husets inkomster, om ej genom ett giftermål för pengar, hvarför ock allt hvilat på familjefaderns helsa och krafter, förutsatt att icke också han be-

finnes af en eller annan fördom, hos sig sjelf eller andra, förhindrad att söka ett inbringande arbete.

Der hvarest man har att påräkna en bestämd, fast inkomst af lön eller kapital kan det visserligen gå bra till en tid; men såvida ej denna inkomst stiger i samma oerhörda grad som lefnadskostnaden i dessa tider, kommer äfven här en stund då den tröstlösa frågan huru debet och kredit skola gå ihop stirrar emot oss och nödgar oss att välja mellan ett af de två: *draga in på lefnadskostnaden*, eller *bringa upp inkomsterna*. Men har man inom en familj beslutat sig att hvar och en söka ett inbringande arbete, då blir öfverläggningen om möjligt ännu lifligare än då det gäller indragningar.

Vi kunna ej här ingå i detaljer, men vilja blott varna för den vanliga benägenheten att flyga högre än vingarne bära, ett misstag som bland annat frambringat dessa underhaltiga dussinpoeter och artister, som lefva ett bedröfligt parasitlif inom konstens helgedom, hvaremot de inom industrien kunnat bryta sig en sjelfständig och hedrande bana; eller dessa odugliga lärare och lärarinnor, som måhända varit ypperliga bokförare eller skrifvare.

För personer, som söka ett inbringande arbete utan att genom uppfostran eller öfning vara förberedda dertill, är det klokast att icke uteslutande fästa blicken utefter det samhällslager de dittills tillhört, eller närmast deröfver, utan snarare sänka den något derunder, för att se till, om ej der, deras finare bildning torde erbjuda dem större fördelar och sätta dem i stånd att höja arbetets kvalitet på samma gång de betrygga sin egen ställning.

En ting är viss: att inbringa penningar är en långt angenämare sysselsättning än att minska sina utgifter; men intet förvärf kan vinnas utan uppoffring af tid, af stolthet, af mångahanda tidsfördrif, och först och sist af alla lättjefulla och sjelfviska vanor. *Ett* slags förvärf kostar större offer än ett annat, men alltid måste något offras. Må man väl betänka detta innan första steget tages, och vare sig man sedan bestämmer sig för *indragningsmetoden* eller *förvärfsmetoden*, skall man då hafva större utsigt att lyckas i det stora experimentet att "få debet och kredit att gå ihop".

En sak är imellertid af yttersta vigt, ehvad metod man än använder, och det är *sättet* att beräkna och hålla jemnvigten mellan inkomster och utgifter. Härom skola vi en annan gång söka gifva några vinkar.

18. Bref från Wien. *)

I början af Juni 1873.

Språk- och folkstudier.

Det första skedet af min Wienervistelse upptogs af att *lära mig förstå hvad som sades*. Det andra *att tala sjelf*; nu inträder det tredje, *att lära uppfatta folket*. Språket, som i begynnelsen föreföll mig så vekligt i jmförelse med nordtyskan, börjar jag nu riktigt älska. Först på morgonen helsar det mig med konstlöst behag från Maries friska läppar, sedan öfverströmmar det mig med poetiskt välljud då jag läser några af dess herrliga skalder, slutligen när jag gör min rund i skolorna sjunges det in i mitt rörda hjerta af barnaröster, än i raska tonfall, än i veka, smäktande Volkslieder. Man anar redan här "das Land wo die Orangen glüh'n", det land der språket smälter bort i lena toners sång. Närheten af Ungarn, med det sköna, stolta språket, utöfvar äfven sitt inflytande, men så, att i vekheten inkommer friskhet och lif. För öfrigt tror jag ingen svensk utan tårar skulle kunna afhöra barnasånger sådana som "Ryttarens morgonbön", eller "Kom sköna maj", den senare med samma melodi och nästan alldeles samma ord som hos oss. Förundransvärdt är att höra huru våra och deras folkvisor likna hvarandra. Imellanåt spritter jag till och tycker mig af dessa hemlandstoner återflyttad till mitt kära Sverige.

I val af litteratur får jag vägledning af en dame med fin bildning, fru v. W., vår generalkonsuls unga fru, som sedan oktober på egen hand lärt sig svenska, så att hon läser obehindradt och talar så som orden stå i tryck. Genom henne har jag gjort bekantskap med en hos oss okänd författarinna, Fru Pichler, hvilkens roman, "*Frauenwürde*", jag nästan slukat, samt med Grillparzers Sapho. Jag säger ej mer än att sedan jag för henne totalt glömt tid och rum, och först i sista ögonblicket skyndade åstad till expositionen, jag flög fram på gatorna och hejdade mig först när människorna stannade och förvånade sågo på mig. Jag ville både le och gråta, alla mina tankar gingo i takt — hela min själ var uppfylld af de harmoniska strofernas välljud.

Den älskvärda fru v. W. har äfven beredt mig tillfälle att under min lediga tid göra bekantskap med Wiens skolväsen, och härmed är jag inne i mitt tredje skede — folkstudiet. Wien har sin lysande och förderfliga utsida, som genast springer i ögonen,

*) Forts. från föregående häfte.

och strax ropar den tanklöse: "hvilken lyx, hvilket sedeförderf!" Men det är ej efter de på ytan liggande lagren, ett folk skall bedömas, det är efter kärnan. Och på djupet arbeta här ädla, goda och fosterländska krafter. Särskildt är detta nu fallet med afseende på folkupplysningen. Österrike har sent vaknat, men i ellofte timman ges ännu räddning för den försumlige. Först för tre år sedan lyckades det efter otaliga strider kvinnans ädle förkämpe, rektorn vid härvarande lärarinneseminarium, att genomdrifva lagen om kvinnors anställande som lärare i folkskolorna; och nu har redan en liten förtrupp af unga, lefnadsfriska lärarinnor, brinnande af nit och fosterlandskärlek, lupit fram på vädjebanan. Jag känner några, som sprungit samma väg förut — jag förstår dem och glädes åt deras mod. De ha sina fel, men dessa uppvägas mångdubbelt af deras förtjenster. — Materielen är förträfflig, men stundom synes den ypperliga metoden göra denna nästan öfverflödig. Jag har sett en lindgren, en hafrebinge i deras händer frambringa glänsande resultat. — — — —

Ett landparti.

I hemmet har jag närmaste och bästa tillfälle att bedrifva mina folkstudier. Jag ser och beundrar dessa människor, som med outtröttlig flit, utan klagan, i stilla förnöjsamhet lefva af sitt arbete, och dock aldrig äro så sysselsatta för egen räkning, att de ej gifva sig tid att omtala och påpeka allt som för den vettgiriga svenska Fräulein kan vara af intresse. "Die Marie" är i och för sig en karakter, värd att studera. Genom dessa goda människor kommer jag dessutom i tillfälle att se en sida af Wienerlifvet, som för de allra flesta turister förblir oåtkomlig. Så t. ex. hade vi en söndag ett landparti "en familj". Jag var bjuden till det svenska skolhuset, der man väntade besök af österrikiska kultusministern. Allt var uppgjordt, timman bestämd m. m., men knappast hade jag hunnit nämna ett ord härom för die Marie och de öfriga förrän "åskan" utbröt med *regn* i följe. Trenne söndagar å rad hade vi funderat på att fara till Schönbrunn, men hindrats af vädret. Nu skulle det bli vackert, och nu voro redan alla förberedelser vidtagna till ett riktigt Landparti; men ingenting kunde bli af om ej Fräulein vore med. Inga ministrar här fara på expositionen en söndag, det kunde jag vara trygg för. Och dessutom — "hade jag verkligen något att säga kultusministern, som kunde uppväga behaget af ett landparti med dem?" Så kom en störtsjö af tårar. Efter någon tvekan öfvergaf

jag kultusministern och bestämde mig för landtpartiet, och så sken solen fram genom molnen, grannare än någonsin.

Söndagsmorgonen var vädret herrligt och kl. 9 suto vi i vagnen, den lugna frun, de båda flickorna och jag, flickorna utstyrda i kostymer, som kunnat anstå grefvinnor hos oss. Man är ju ej sömmerska blott för *andra*. På de höga svarta lockpyramiderna suto små koketta hattar med plymer. Maries panna var lugn och klar och från de fina dragen strålade ett skälmskt leende emot den vackra sommardagen. Händelsen gjorde att vi fyra voro ensamma i den stora omnibusen. Det var således *vår* vagn. I nära en timmes tid foro vi genom de ofantliga förstäderna, utefter gator, breda som torg och prydda med de ståtligaste hus. Slutligen stannade vagnen och vi stego ur. Framför oss, nära den lilla floden Wien, låg Schönbrunn enkelt och landtligt. Det är, som du vet, uppbyggt af kejsar Josef II, var 1805 och 1809 hufvudquarter för Napoleon och ej många år derefter sista tillflyktsorten för hans sou, hvilken der 1832 afled i samma rum som fadern bebott. Hatet mot Napoleon fortlevver här ännu, och man berättar hur han här, som öfverallt der han for fram, velat tillegna sig och öfverföra till Paris alla konstverk, statyerna i parken och förstäderna, samt sjelfva den sköna brunnen, som särskildt behagat honom. Men öfver den lille Wienfloden fanns ej bro som bar, och brunnen måste vara kvar.

Vid "Egerias brunn" suto hundratals menniskor, drickande det iskalla vattnet med tillbehör af en skifva svart bröd. Vi gjorde som de andra, välsignande Egerias herrliga gåfva. I denna stilla fristad, med det sorlande vattnet framför mig och den lugna skogen bakom mig hade jag kunnat förblifva hela dagen. Men vi skulle nu nödvändigt se allt, menageriet, paviljongen och framför allt orangeriet. Och sedan skulle vi gå, *bara ett litet stycke* sades det, för att få äta middag på ett ställe med herrlig utsigt. Utsigter äro nog bra, men hvarför skall man springa efter dem! Det fanns imellertid ingen annan råd. Vägen gick genom åkrar och skog. Samma blommor som i Sverige helsade mig, samma träd susade. Vi lemnade skogen och gingo genom en liten stad, så ännu ett stycke väg — jag var uppgifven af värme och trötthet — och när vi ändtligen efter en hel timmas vandring uppnådde värdshuset, orkade jag ej njuta af utsigten! God mat och några timmars hvila stärkte mig dock snart; dertill bidrog väl äfven anblicken af det glada folklifvet omkring oss. Vi intogo vår middag på en terrass och under våra fötter utbredde sig åkrar

och bördiga ängar så långt ögat kunde nå. Omkring oss sutto hundratals menniskor, arbetsamma stadsboar: familjefäder med hustru och barn, gesäller och lärgossar, som kommit att tillbringa fridagen i det gröna. Öl requirerades på stället, men för öfrigt lefde man på den tarfligaste matsäck med svart bröd och rätticka, ett outhärligt tillbehör till ett Wienermål. Fruntimren, varma och ansträngda efter den häftiga promenaden, aftogo hattarne, spände upp paraplyerna till skydd för solen och löste upp de åtsittande kläderna. Jag såg kanten af ett fint linne och ett rödt lifstykke skymta fram under mer än en halföppen klädning, men ingen tycktes finna något underligt deruti; det var så naturligt!

Barnen sprungo omkring och fångade majbaggas, hvilka sutto i mängd på träden. Under muntert skratt och höga språng skakades grenarne, och i svärmar flögo de lysande insekterna ned på våra hufvuden, i våra knän — öfverallt! Barnen jublade, de äldre skrattade. Framför allt måste man vara "ungeniert".

Sedan vi ätit, hvilat, slumrat och pratat, bröto vi upp och gingo att se "det högre lifvet" på Rosenhill, en qvarts väg derifrån. På Rosenhill taga nämligen de förnäma in, de som komma "mit Ekipage". Ja, här var i sanning scenen en annan. I stället för osten och det svarta brödet togs här "Semmeln" och "schwarzes Kaffé!" Barn funnos nog, men de voro alldeles för fina att jaga majbaggas. Klädda i siden och sammet skredo de fram på de sandade gångarna, vallade af sköterskor och guvernanter. De fina damerna hade dyrbara toiletter — atlas och sammet, volanger, bandvippor och garneringar af tusen slag! Judinnorna voro värst utstyrda, och de beskyllas också att ha drifvit lyxen till en förfärande höjd.

Vi skulle äfven nu upp och se på utsigten, och det lönade verkligen mödan. I fjerran höjde sig blåa berg, nedanför våra fötter lågo tjugo byar, och längst bort syntes Wien med sina otaliga hus, kyrkor och palats. När vi åter kommo ned hade sällskapet ökat sig. Nära intill oss satt vid ett bord en egen grupp. Den bestod af fyra barn med guvernant och sköterska. Snart slöt sig till dem en herre, biskeligt ful och med utprägladt judiska drag. Modern, en duktig volym utstyrd i hvitt siden, kantadt med rosa, pratade på långt afstånd med några granna damer och låtsade ej höra till de öfriga. Det lär nämligen här ej anses förnämt att synas på fina ställen i skötet af sin familj. Först när bordet var dukadt närmade hon sig nådigt, tog utan ett ord guvernantens plats och lät henne betjena sig och alla de öfriga.

Med all denna yttre förnämhet syntes mig den digra damen i skick och åthäfvor ytterligt vulgär.

Men det hade nu blifvit sent och vi måste tänka på hemfärden. Också den hade sina äfventyr, som jag ej hinner berätta, men sent omsider kommo vi dock lyckligt hem. — — — —

I medlet af Juni.

Gatuprocession, expositionsöromål, jurysoiré.

Nu vill jag berätta denna dags vexlande öden. Med oss lärarinnor är det ju ofta så: om f.m. springa vi i Stockholm ikring, tarfligt klädda, med bokpaket under armen, hvilket en gång föranledde en herre, att helt naivt fråga, "om vi voro vandrande lånbibliotek." Om qvällarne kunna vi någon gång fara bort i fina vagnar, vi som andra, elegant klädda. Hvem skulle väl i salongen känna igen den vandrande boklådan? Så ock i dag. På morgonen skulle jag bort till utställningen, för att packa upp mina lårar. Jag gick förbi Prater Strasse, klädd i resdräkt, regnkappa, paraply, en stor bundt blått papper till sakernas uppfästning, jemte en korg med hvarjehanda. Så lastad stötte jag på *Leichnamståget*. Samvetet sade: gå till utställningen! Vettgirigheten kunde ej släppa det goda tillfället att se denna verldsbeckanta procession, och sedan dessa sinsemellan rasonnerat, segrade den senare. Jag ställde mig sålunda bland hopen. Processionen räckte nära 2 timmar. Främst gick en kyrkvaktare med fana, hvilkens stång var sirad med löf och blommor — efter kommo alla traktens fattighusgummor, klädda i svarta kjolar, med bruna shawlar och oklanderligt hvita mössor. Hvar och en bar en bukett i den ena handen och en psalmbok, ur hvilken de sjöngo, i den andra. De sågo glada ut: det var en omvexling i deras enformiga lif; — ännu en gång, kanske den sista, voro de föremål för betraktande: de gamla, skrynkliga ansigtene utjemnade sig och hos mången syntes spår af den berömda wienerskönheten. Så stapplade de förbi; så kommo Waisen-kinder sjungande sin Lied med dessa milda, melodiska tonfall, som gripa mig djupt i själen, isynnerhet då de komma från dem, som aldrig skola veta, hvad ett hem är; de hafva ju rätt att klaga — ty för dem är lifvets skönsta lycka förlorad. Så kom en grann himmel af blommor; den ena flätad i den andra med långa hängande blå band, som uppbyros af hvitklädda flickor med kransar på hår och bröst — ljuslockiga barn

från 4 till 10 år; ja de späda barnen buros af ammor och mödrar med, för att välsignelsen, dem ovetande, skulle sänka sig ned på dem. En och annan nunna följde i tåget med sänkta blickar och synbar skygghet. De voro troligen lärarinnor. Dem följde unga gossar, med granna fanor, alla bekransade, hvar och en med sin bukett. Hej, lustelig, klinga spel och krigsmusik! I lätt och ledig hållning tåga soldater med eklöf i hattarne, företrädde af sin fana. Österrikarne äro ett vackert folk med hurtigt utseende och den goda hållning, som exercisen ger. Fanorna blifva nu talrikare. I oredigt virrvarr synas män, qvinnor och barn med ljus i händerna, sist traktens presterskap, omgifvet af bekransade fanor: under en rikt guldstickad tronhimmel, understödd af flere andlige, går biskopen, med möda bärande den tunga monstransen, inför hvilken hvarje hufvud blottas, hvarje hand gör det heliga korsets tecken. Framför honom svänga korgossarne rökelsekaren: luften uppfylles af denna skarpt egen- domliga, mystiska doft — klockorna ljuda oupphörligt, manande alla till allvar — trummorna röras i tåget — waisen-kinderna sjunga, och lindebarnet vid modrens bröst sofver och ler i drömmen.

Leichnamsfesten är till bön för god skörd, i ordets egentliga bemärkelse en blomsterfest; ingen får oprydd deltaga deri. Vägen för processionen är beströdd med nyslagnet, doftande gräs, och på sidorna äro löfruskor nedsatta i jorden, så att processionen vandrar som i en skog. Den 12 Juni firas denna fest med stor pomp i "Innere Stadt", utgående från Stefans Kirche, die Döm. Hela stadens presterskap, jemte kejsaren och hela kejsarliga familjen och andra hohen Herrschaften deltaga deri. På fyra ställen i staden äro altare uppställda på gatorna, och vid dessa gör processionen halt. Den 15:de firas festen i förstäderna och i den deltaga alla kommunens skolbarn, klädda efter råd och lägenhet; de flesta i hvitt, men mången fattig i tarflig hvardagsdrägt, Katolska kyrkan gör intet anseende till personen. Hvem som vill sätter sig i högkoret — det är endast luteraner, som öppna sittplatser för de rika, men låter de fattiga stå i Guds hus. De katolska kyrkorna äro också öppna största delen af dagen — grundtanken deri är denna: i kyrkan tilltalar Gud människan starkare än i hemmet — kyrkan är Guds hus: den ständigt brinnande lampan vid högaltaret är ett tecken af Hans närvaro — ett tillfälle är lemnadt öppet för hvar och en att, om ock blott för ett ögonblick glömma yttre oro: — hvem kan gå förbi en

öppen kyrka utan att träda in — och hvilken kan träda in i en katolsk kyrka utan att gripas af en känsla af andakt?

Utkommen till paviljongen fann jag mig helt allena i huset; i stället för kransar och löf — hyfvelspån och allt upptänkligt skröp. I förstugan stod dock en balja med rent vatten: dalkullan, som var mig lofvad till biträde, skaffade damborste och skyffel. Min glädje var obeskriflig: arbetet skulle då äntligen börja och jag kunde skönja möjligheten af att vår lilla afdelning ändå en gång skulle komma till stånd. Jag stängde de yttre dörrarne på det inga nyfikna skulle hindra mig, fäste en handduk för klädningen, fattade borsten, och erfor inom mig en känsla af belåtenhet, som jag, onyttiga människa, ej förr erfarit i Wien. Inom kort var golfvet afröjdt och jag närmade mig nu montrerna med borste i ena handen och trasa i den andra. Men innan jag visste ordet af öppnades dörren och in trädde unge D..., tog af mig trasa och borste, samt skickade efter två gummor att putsa montrerna. Sedan arbetade han, en fru Å... och jag hela förmiddagen med att packa upp lårar och ordna deras innehåll. Komiténs fina damer ha visat sig vara mästare i den svåra konsten att packa in ömtåliga föremål. I de 37 lårar vi den dagen öppnade var intet skadadt utom glaset till en tafla. Endast det lilla dalbarnet*) var fuktigt, äfvensom dess kläder, hvilka vi måste hänga ut. Men hvem kan också undra på så små barn!

Omkring kl. 2 erhöll jag genom vår kommissarie, i min egenskap af suppleant för den svenska prisdömarinnan, ett inbjudningskort till ett möte "der internationalen Jury" kl. 8 på aftonen.

Från kl. 3 till kl. 5 var jag Rektor S. behjelpig att göra les honneurs i det svenska skolhuset för en larmande, nyfiken, klåfingrig hop, bland hvilken dock en och annan utmärkte sig för sakkännedom och intresse. Det blir nödvändigt att stänga både skolhuset och vår blifvande afdelning i jagtpaviljongen för söndagspubliken, ty den far fram utan försyn, fingrande och knackande på allting.

Sedan skyndade jag hem att ordna min toilette, hvilken var "lika elegant som smakfull", förklarade mina värdinnor, och en sådan auktoritet får man ju tro. Rektor S. kom med vagn och hemtade mig, och kl. $\frac{1}{2}$ 9 inträdde vi i Gewerbe Vereins lokal. Jag kände mig förunderligt lugn och modig. Det var ju Sverige och de

*) En docka i naturlig storlek med tillhörande lindekläder, vaggkorg m. m., enligt bruket i Mora socken, alltsammans föranstältadt af Hertiginnan af Östergötland.

svenska damerna jag, i all min ringhet skulle representera, och en sådan uppgift inger stolthet snarare än förlägenhet. Vi emottogos genast af en Baron, President e. d. som sade mig sitt namn, hvarpå jag sade mitt och utbytte några höflighetsord med den artige mannen. Efter några minuter togo vi plats — jag *den enda damen* i samlingen. Hade jag vetat detta förut skulle jag kanske känt mig besvärad, men nu tog jag mitt parti, språkade med S. och några andra svenskar, åt "Gefrorenes", och såg mig omkring i den lysande samlingen. Såsom "den enda i sitt slag", njöt också den svenska damen en välvillig uppmärksamhet. Vår kommissarie presenterade mig för öfverintendenten D., hvilken bjöd mig sin arm till en promenad genom rummen. Derunder blef jag presenterad för åtskilliga framstående personer från hemlandet, för den danska kommissarien, och till sist för Baron Schwarz-Senhorn, utställningens president. Baron S. är en äldre herre med ett fint och behagligt yttre, samt ett högst angenämt sätt. Han frågade om jag talade tyska, hvarpå en af mina landsmän artigt förklarade att jag talade alla språk. Då en svensk sagt det må det väl vara sannt, och i förlitande härfpå börjar jag i morgon — med Japaneserna. Baronen fattade vänligt min hand, sade några ord om qvinnoarbetets betydelse, lofvade presentera mig för de kvinnor, som här arbeta i samma syfte o. s. v. Till Rektor S. sade han, att han ville "särskildt tacka honom för det utmärkta sätt hvarpå han ordnat det svenska skolhuset" — "att det vore bland de vackraste utställningsföremål som funnos" m. m.

Efter att ha stannat ännu en stund, språkat med svenskarne och gjort rondan genom rummen, for suppleanten för den svenska prisdamarinnan hem, tog af sin grannlåt och var — sig sjelf igen.

Så der vexla våra öden. Men hur de vexla, det vet du, är jag dock i grunden densamma: — med damborste och skyffel — med bok och griffeltafla — eller med glacéhandskar och solfjäder —

din egen *Gerda*.

19. Sorella och Magdalene Thoresen. *)

II.

Hos Sorella är fridselementet, hos M. Thoresen stridselementet det öfvervägande, — detta till den grad att de stundom löpa

*) Forts. från föregående häfte.

fara att missbrukas. Så närmar sig Sorella någon gång passivitetens gräns, se t. ex. "Kandidaten". Vackrast och renast afspeglar sig hennes älskliga skaplynne i det lilla stycke, som fått namn af "*Hjertemormor*" och som i våra ögon utgör perlan i samlingen:

För att lyda en ädelsinnad, men i aristokratiska fördomar bunden fader, har fröken Eva skiljt sig vid den unge borgarsonen, som hon älskar, sedan hon dock först öppet uttalat sina känslor för honom. "Sjelfva min kärlek" hade hon sagt, skall lära mig att försaka — att lida — och äfven att lefva". "Och hon hade icke lofvat för mycket. Allt var hon villig att offra, blott icke sin trohet, sin själs frid. Åren gå. Pröfningar, frestelser komma. Fadern önskar att hon skall glömma det förflutna, erinrar henne att ungdomsvännen redan tagit sitt förnuft till fånga och gift sig. Oron för dotterns ensliga framtid plågar honom så mycket mera, som affärerna ej äro de bästa och en gång torde lemna föga öfrigt för den i öfverflöd uppfödda dottern. Han ber henne därför gifva en högättad friare sitt ja, om icke för hans, så för faderns skull. Men nej! ett äktenskap utan kärlek, det vore att uppge sin själs frid, aktningen för sig sjelf. Allt vill hon göra, blott icke detta!

Ej långt derefter stod fröken Eva vid ungdomsvännens dödsbädd, i hennes famn låg hans lilla barn, på hennes läppar löftet att bli en moder för den föräldralösa, i hennes hjerta bönen, att hon måtte bli sin uppgift värdig. — —

Tjugo år ha gått och fröken Eva håller bröllop för sin fosterdotter. Utanför bröllopsgården sqvallrar småfolket och förråder derunder de ädlaste drag ur den gamla frökens lif. Derinne uttalas afskedet, fostermodern nedkallar Guds välsignelse öfver sitt hjerte barn — gifver så bort det likasom hon mottog det — under bön — och sitter åter ensam.

Den sista taflan visar oss den sjuttioåriga. "Silfverhvita lockar omgifva hennes hufvud, som darrar för årens vind, och nu, sedan hon blifvit mormor och barnaglädje jollrar och trifves i hennes närhet, sprider ljuset inifrån en mildare, kärleksfullare dager än någonsin förr öfver hennes ansigte. Hon är lycklig, ty från lifvet, som ligger bakom henne, uppstiger ingen hotfull skugga störande för sinnets ro, och mot lifvet bortom tidens gräns blickar hon, der hon står vid grafvens rand, med hopp och förtröstan."

Den lilla gossen, som sitter på hennes knä undrar hur det kan komma sig att hon ändå ej är hans mormor "*riktigt*".

”Åh jo, min gosse”, svarar den gamla, ”med *hjärtat* är jag det *riktigt*.”

Gossen såg på henne ett ögonblick fundersamt men slog så armarne om hennes hals, utropande: ”då är du också min hjertemormor!”

Månstrålen, som förtäljt oss historien tillägger:

Jag har nu gifvit dig de få tafforna ur hennes lif. Tror du ej, att jag skulle blicka ned öfver mången ”hjärtemormor”, om ni, jordens ensamma qvinnor, bättre lärde er konsten att älska och att på lifvet tillämpa kärleken, den må nu vara ungdoms-älskarinnans, systemens, vännens eller den för andra ömmande qvinnans? Du tror det — nå väl?”

— — — — —

Vilja vi uppsöka M. Thoresen i hennes rätta element och på samma gång finna den bästa parallel-bild till Hjertemormors historia, slå vi upp berättelsen om

Andrea och Halkjeld.

Andrea, född till en kärlekslös barndom, men full af stora anlag och lifsrörelser, växte upp i stor enslighet under det de inre lifsåmnena samlade sig i hennes väsende till enstaka stora drag eller naturbestämmelser, i hvilka hon likasom växte fast. Så stod hon en dag fullväxt, högre, stark och skön, men kall och fränstötande, och det föll modern in att gifva bort henne med länsmannen, som blifvit enkling, och derigenom betinga sig sjelf några förmåner. Andrea, som lefvat fri i skog och mark, men hemma kufvad under modern, förstod intet och lät föra sig på besök till länsmannen utan aning om hvad som förestod. Men då de körde upp på gården mötte hon i förbifarten blicken från ett leende ungt anlete, som nyfiket stack fram bakom husknuten. Det var länsmannens yngste son, som blifvit tillsagd att hålla sig undan, likasom den äldre, hvilken från annat håll osedd tog nykomlingen i betraktande. Hos båda, likasom hos fadern, tändes vid den sköna flickans anblick passionens låga. Sjelf omedveten om det intryck hon gjort förnam Andrea blott som i en dröm moderns och länsmannens samtal, under under hon hela tiden tyckte sig stå bakom hörnet och prata med den ståtliga ynglingen. Dessa nyväckta känslor togo nu prägel af de olika naturer i hvilka de slagit rot. Hos fadern fingo de form af den trygga sjelfvissheten hos en rå, hvardaglig natur, som ser sitt mål och vet att han skall nå det. Den äldre sonen, en grofbyggd, tung-

rodd gestalt, öfver hvars grundmurade drag dock stundom drog sig en skälfnig, lik en underström af vekhet — en våldsam men svag natur, hvilken ser ut som vore den gjuten i malm, men är ingenting annat än ler — denne Halkjeld erfor vid Andreas anblick en djup, glödande lidelse, som med ens tog hela hans väsende i besittning.

I Evens lifsglada, men fasta ynglingshjerta formade sig Andreas bild till inbegreppet af all lifvets renaste lycka. Och när de båda unga ej långt derefter sammanträffade under en af Andreas vanliga skogsvandringar, lade han hela sitt unga hjerta öppet för henne. De möttes sedan ofta, till slut dagligen, lyckliga och sorgfria som barn.

I Halkjelds hjerta rasade svartsjuka, och han förstod att väcka den äfven i faderns själ och derigenom framtvinga beslutet om en plötslig sjöresa för brodern. Fullt viss på sin lycka, och glad att genom sin verksamhet i fremmande land få visa sig värdig densamma, lemnade Even hemmet, sedan brodern åtagit sig att föra hans kärleksbud till Andrea.

Andrea väntade förgäfves vid den vanliga tiden och led här förkänslan af ett långt lifs mistning. Lifvet hade dittills varit utan sorg liksom utan glädje för henne. Nu hade hon under en månad känt det gro och växa i sitt hjerta, och så kom der nu oförvarandes någonting svart, kallt, förkrossande och fyllde det med smärta. Stackars Andrea, hon visste icke att tviflet är kärlekens födslovånda.

Då såg henne Halkjeld. I hans innersta rörde sig en känsla af det heliga i hennes smärta; men lidelsen tumlade om med hans svaga vilja som elden med ett risknippe. — Dessutom hade han ju bud att föra, och så gick han stilla emot henne, helsade henne deltagande och satte sig vid hennes sida, medan rofdjuret i hans inre störtade fram, grep henne och flydde med henne djupast in i skogens vildaste enslighet dit ingen människa kunde komma. Milda ord och vänliga helsningar lugnade Andrea. Halkjeld kom igen allt oftare och hon fäste sig vid honom för Evens skull med en systers tillgifvenhet. Under tiden förstod Halkjeld att äfven vinna moderns ynnest och frammana tanken på ett bättre afpassadt giftermål, som i framtiden kunde leda till samma mål, och så fick länsmanen afslag. Denne insåg då sin dårskap, sörjde att han släppt älsklingsonen ifrån sig och förebrådde sig att ha gått i vägen för hans lycka. Andrea bar sin kärlek i allvarligt sinne och trodde fast på den frånvarande. Våren kom

åter, men icke Even. Sommaren gick och snart var det vinter igen. — Halkjeld fortfor att möta Andrea, han såg att han med sin kärlek blott närde hennes till brodern, det band han måste ålägga sig qväfde honom, han stod icke ut längre. Då kom en ny vår med förfärliga stormar och rykten om hittills oerhörda olyckor till hafs. Halkjeld reste till Bergen, var borta i två månader och kom hem — med underrättelsen om Evens död.

Fadren blef slagen med lamhet och dog under sjelfförebräelser. Halkjeld försjönk i mörk förtviflan och skydde alla människor. Andrea förbleknade i stilla tärnande sorg. Omsider började dock de gamla mötena mellan henne och Halkjeld. För honom tordes hon visa sin smärta och det var sedan en lindring. Hans lidelse växte pånytt; inger ånger i verlden kunde nu hejdat den. Men varsamt som en moder flyttar sitt sjuka barn från en säng till en annan insmög han sin kärlek i hennes själ. Vissheten att han sörjde med henne, att hon genom honom skulle komma den förlorade närmare, gjorde att han vann sin sorgliga seger.

Och Halkjeld! Också i denna stund skälde han under herraväldet af tvänne viljor. Han kände med olidlig visshet att det var broderns lycka han tog, men han kände tillika att han skulle dö den förutau. Han frälste lifvet, men han stal brödet.

Arfgården såldes och Halkjeld flyttade med sin unga hustru bort till en aflägsen trakt. Köpeskillingen delade han i tvänne delar och förvarade den ena i det hemligaste gömsle han hade. Broderns hjerta hade han plundrat, men hans egendom ville han icke röra.

Det dröjde ej länge förr än Andrea såg klart i det lidelsefulla djupet af Halkjelds hjerta, och med förfäran fann att hon blifvit bedragen. Hon hade satt honom till väktare öfver sitt hjerta, och med häftig åtrå bröt han sig nu in och rånade från den döde. Då vek på en gång all mildhet ifrån henne och öfver hennes stränga drag utbredde sig en isande kyla, genom hvilken hennes skönhet framglänste som höstblommorna under en tidig frostnatts isbeläggning.

Mot detta isiga väsende kämpade Halkjeld till förtviflan, och det högsta han vann var en medlidandets skärf, sådan som man vårdslöst kastar till den man icke aktar.

Det första solsken, som föll öfver de olyckliga makarnes ödsliga väg var — icke föräldraglädjen, ty det enda barnet, var ytterligt svagt och sjukligt, utan — föräldrakärleken och barnets

utomordentliga genkärlek. Väl kom någon gång en känsla, varmare än medlidandets, öfver Andreas hjerta, då hon för flygtiga stunder öppnade ögonen för det uttryck af förhärdad sorg, som inpreglats i Halkjelds anlete, och såg att der var något för henne att godtgöra. Men hvad ville det säga att godtgöra? — Jo att böja sig till honou och hviska: "här har du din hustru!" Men kunde hon det? Hon såg på de tindrande barnaögonen, som tycktes söka fadern ännu när han var långt borta. Kunde barnet ha gått, skulle det följt fadern och gifvit tröst för den sorg det icke förstod. Nå väl! så ville då modern gå i barnets ställe, för att de sedan måtte kunna sitta som föräldrar tillsammans vid den lilles ensliga läger.

Och Andrea gick. En fremling, som kommit med något ärende till Halkjeld hade nyss gått och när Andrea inträdde såg hon Halkjeld med skälfvande rörelse rycka till sig en silfverkanna som stod på bordet. Andrea böjde sig emot honom. Han såg stelt på henne. Hon lade handen mildt på hans axel och hviskade: "Stackars Halkjeld!" Då brast hans sista fäste, han gret och snyftade som ett barn.

"Lugna dig Halkjeld", bad hon innerligt. "Har jag varit hård emot dig så glöm det — jag vill nu göra det godt igen."

Halkjeld lyssnade till hvad hon sagt, Det lät som fogelsång om våren. Han försökte att se på hennes blida anlete. — Ögonen lyste emot honom som solstrålen genom ett regnmolm. — Var hon då hans i lif och död? Var all den sorg och lögn, som skiljt dem, sjunken som en nattskugga, och var det dag, klar, mild solskensdag omkring honom?

Hade Halkjeld nu kunnat taga emot gåfvan af sin hustru i ett rent samvete, eller hade han haft mod att blotta för henne sitt hjertas djupa sår. Då hade allt ännu kunnat blifva godt. Som det nu var vågade han blott till hälften njuta sin lycka.

Andrea ville vända tankarna utåt och gjorde en fråga om silfverkannen — han dröjde att svara — hon såg sitt namn ristadt i silfret — antog att det var en gåfva af Halkjeld och drog denne halft lekande med sig in till den sjuke gossen, för att visa honom gåfvan. — Halkjeld utsträckte armen — tvekade tvänne gånger, men slöt den tillsist med all sin styrka kring hennes lif. — Han hade ju köpt henne så dyrt!

Senare på qvällen, under det Andrea sysslade med barnet öppnade Halkjeld det hemliga förvaringsrummet och nedlade per

ett bref, som han upptagit ur fickan, vred åter om låset, gömde nyckeln och skyddade ut.

Efter detta lefde de visserligen mindre olyckligt, men för många skuggor föllo öfver deras lif för att en verklig lycka skulle kunnat växa der.

Då kom åter en vägfarande till gården. Det var en högväxt, reslig ung man, som stannade utanför huset och såg sig omkring. Andrea kom händelsevis till fönstret, men med ett kort skri grep hon efter ett stöd. Hvem var den mannen? Even? som varit död nu i sju år!

Halkjeld flög upp — en gräslig aning grep honom; men det var ju detta han hade gått och väntat på alla år. — Och nu?

Even trädde in. Andrea gick skälfvande bort till barnets säng och tog en af dess små aftärda händer mellan sina.

Even visste hvad som skett, men hade ändå velat se in till dem. Han hade tänkt det annorlunda, och det var hans skuld. "En får inte alltid vänta af andra detsamma som af sig sjelf."

"Even", hviskade Andrea, icke för att tala sakta utan emedan lifsljudet mistat all ton i hennes bröst. Even såg på henne. Hennes ansigte var dödsblekt och en ensam tår smög sig kall öfver hennes kind; men i den fasta blick hvarmed hon mötte hans öga låg ett hjertas osvikliga oskuld och tro.

Even förstod nu allt. Andrea hade icke varit honom otrogen utan blifvit förrädd likasom han. Och nu ställde han brodern till svars för den mörka gerningen, spörjande honom hvar han gjort af brefven och silfverkannen, som han hemsändt till Andrea. Andrea, som ej ville tro allt, uppmanade Halkjeld att svara. Han hviskade något om arvet som låg orördt.

"Ja väl", hånade Even, "det måste du spara på det ej lagen skulle träffa dig. *Henne* kunde du råna, ty hon skyddades ej af någon lag, men henne kunde du ej ge igen."

"Nej, det kan han icke", sade Andrea stolt och hennes ögon lyste som norrsken då hon vände sig mot Even. "Dig har jag haft kär från den stund jag först såg dig. Dig har jag burit i hjertat se'n dess, och der bär jag dig till min sista dag. Men", fortfor hon, vänd mot Halkjeld, "dig har jag gifvit det, som ingen kan återtaga mer än jag sjelf. Det fanns ingen lag, som förbjöd dig att lägga snara för mig, men nu känner jag en lag, som jag vill följa antingen den är skrifven eller ej". Och dermed gick hon ut, sträng och oböjlig. Efter några ögonblick kom hon tillbaka med silfverkannen i handen, gick hastigt bort till gossen,

svepte täcket om honom och lyfte honom på armen der han gråtande tryckte sig intill henne, utan att hon syntes märka det. Så vände hon sig till Even ännu en gång: "Tack nu för detta lifvet", sade hon, lungt och bestämdt. "Jag går till min mor; du och jag se icke hvarandra mera. Du vet, jag har lofvat min tro åt en annan."

Even förebrådde sig att han kommit. "Nej, det var väl du kom, så lögnen fick en ända" tillade hon. Ve öfver slikt ett lif som här lefvats!" Och dermed gick hon. Då dörren föll igen för Halkjeld upp med ett skri. "Andrea", ropade han efter henne, "jag har gifvit både lif och salighet för dig, låt mig icke sitta här öfvergifven med en oförlåten synd!"

Men Andrea vände icke om. Hon läste dörren i lås, gick ut från gården och skred, utan att svigta under sin börda, oafbrutet framåt den väg som förde till moderns gård.

Huru Andrea återtog sitt forna lif hos modern, fördjupande sig i bitter och fruktlös smärta; huru hon stred den sista kampen med sitt vilda hjerta då efter tvänne år budskap kom att Even gift sig och var lycklig; hur kampen blekte hennes kinder dödshvita och böjde hennes stolta hufvud, och hur hon kände att nu, då man talade om hur svag hon blifvit, var hon det starkaste hon varit, ty hon hade fått hela det öfvertag på lifvet, som strängheten mot sig sjelf och försakelsen af den egna lyckan gifver — allt detta måste vi här förbigå; likaså Andreas förfäran då hon nu först märkte att hennes barn var nära förtvinadt, och detta af längtan till fadern, hur hon kämpade emot för att slippa erkänna det, samt hur hon slutligen företog den tunga vandringen tillbaka, uppuren, icke nu som förut af en annans skuld, utan af det smärtande stödet af sin egen.

Andrea stannade i dörren till det gamla hemmet. Här satt Halkjeld på samma ställe der hon sett honom i förtviflan sjunka ned då hon öfvergaf honom. Invuxen i skägg och hår, ovårdad, slöög och uttärd som han var, kände hon knappast igen honom. Hon tänkte på Even med sin lyckliga brud. Den ene kunde så innerligt väl lefva henne förutan, den andre skulle dö om hon icke vore der.

Med denna tanke sköt ett starkt beslut upp ur hennes ångerfulla hjerta. Här skulle komma mensklig verksamhet och mensklig lycka igen till det öfvergifna hemmet. Och så lade hon barnet till ro på sängen och började hurtigt feja och snygga upp; gick så stilla bort och satte sig hos Halkjeld.

Han hade följt hennes rörelser med tyst och slö förundran, men vek rädd undan då hon kom honom så nära. Andrea tappade dock icke modet; mildt strök hon honom öfver händerna, hvilka hopdragna, lika stora knutar af smärta och förtviflan, hvilade på bordet, och hon såg in i hans ljusskygga ögon med så trofasta, ömma blickar, att han tillslut öfverlemnade sig åt henne, maktlös som ett barn.

Hela vintern gick under strid mot den förstenande smärta, som bundit hans väsende. Äntligen kom det en dag — en ljus och solglad vårdag.

Då steg Andrea glädtigt in i kammaren med ett bref i handen och satte sig på sängkanten hos Halkjeld. Han såg upp, med ett återsken af hennes glädje öfver sina förvisnade drag.

”Du ser så glad ut, Andrea”, hviskade han.

”Jag är också glad”, fortfor hon och berättade derpå att Even skrifvit till dem, och att han tycktes ha det så bra.

”Det ångrar dig?” sporde Halkjeld. ”O nej!” svarade hon och brast i gråt. ”Det som ångrar mig, det är hvad du har lidit.”

”Ondt kommer ondt åstad”, suckade Halkjeld.

”Men nu skall det bli godt igen”, sade hon och böjde sig mildt öfver honom. ”Even skrifver också att hans präktiga hustru födt honom en son”, tillade hon.

”Det grämer dig?” sade Halkjeld och såg forskande på henne.

”O nej, har jag då icke sjelf en son?” svarade hon.

”Herre Gud!” utbrast Halkjeld”, lefver barnet!” Det var klangen af en ny lifsbrytning och för första gången reste han sig sjelfmant.

Då bar Andrea in barnet, och när det tryckte sig tätt intill fadern och såg upp till honom med sina stora ögon fulla af stum längtan, då brast modern i gråt öfver dem begge.

”Gråt icke, Andrea!” bad Halkjeld. ”Jag är icke mera den jag var. Jag skall köpa ett hus åt dig der du kan bo med barnet och ha det godt, så lefver jag här tills vår Herre kallar mig.”

”O nej! o nej! Halkjeld”, utbrast Andrea och lade hufvudet till hans bröst. ”Nu skiljas vi aldrig mer.”

Detta är ingen af Sorellas ljusa, halft vemodiga fridstaflor, utan en bild ur det andeliga kämpalifvet, genom hvars tunga mörker dock bryter sig en stråle af kärlek och försoning, ”en ljuspil”, lik den, som beredde Guds seger öfver hednafolkets hjertan.

Att älska bättre — det var ju hvad Hjertemormor ville lära oss, och i grunden är det icke heller något annat Andrea vill.

Innerst återfinna vi alltså äfven här enheten midt i motsatserna mellan den svenska och norska författarinnan.

Ännu ett annat drag hafva de båda arbetena gemensamt och det är den fullkomligaste renhet, om ock lidelsen fått en större plats och en djupare färgläggning i M. Thoresens än i Sorellas skildringar.

De båda förf:n hafva dock hvardera *en* sida af sitt skriftställarskap, som står utanför den egentliga diktens område, och som äro alltför olika att kunna sins imellan jämföras. Det enda de hafva gemensamt är att båda företrädesvis beröra kulturlivet, men då Magdalene Thoresen skildrar kulturen i stort, tar Sorella, trogen sitt skaplynnne, blott en liten del deraf, men denna just hjertpunkten, den som utgör måttstocken på och ger prägeln åt hela kulturen i öfrigt: *qvinnans ställning till familj och samhälle*. Redan i grannskapets krönika framträder detta älsklingsämne här och der antydningssvis, i den sista berättelsen fullt påtagligt. Här behandlas dock ännu frågan, såsom vi af det föregående sett, på ett lekfullt, satiriskt sätt, om ock med tillräckligt eftertryck, för att man i förf:n kan igenkänna en varm förkämpe för qvinnans sanna frihet. Mera visste vi ej, då början af denna anmälan skrefs; men innan den ännu var tryckt, måste den gifva plats för ett kärkommet bidrag af Sorellas egen hand, deri denna kulturfråga framhållas för läsarens pröfvande omdöme, med hela värmen af en för hvarje rättskränkning djupt känslig själ, ehuru nu som förut gömd under en enkel, med konstnärlig finhet och takt tecknad bild ur verkligheten *). Denna berättelse har af pressen blifvit klandrad såsom varande en "tendensnovell", ehuru alltid med tillägget att den är synnerligt väl och fint skriven. I vårt tycke är klandret oförtjent. Om förf:n skildrat *endast* missförhållanden inom äktenskapet, då hade skildringen både inneburit en öfverdrift af sanningen och förtjenat förebråelsen att vara "ytterst tendentiös". Men då teckningen af den öfvergifna och utplundrade arbetarhustrun, samt af den fina frun, som midt i öfverflödet af sitt eget rika fädernearf blir af mannen förvägrad den begärda summan till afhjelpande af den förras nöd; — när dessa skildringar, om ock hållna i något bjerta färger, fått till bakgrund det lyckligaste äktenskap, det ljufvaste, förtroligaste hemlif — då synes *tendensen* i sanning ej vara så farlig. Det enda man möjligen med skäl kunde anmärka

*) Se "En garnhärfa och ett smycke", i föregående häfte.

vore benägenheten att drifva ett skildradt missförhållande till dess yttersta spets, något hvartill, ty värr! väl *verkligheten*, men ej *konsten* torde berättiga.

En recensents påstående att tendensskrifveriet alltid företrädesvis bedrifvits af de qvinliga författarne torde bli svårt att styrka. Vilja hrr kritici konsekvent tillämpa den mot Sorella riktade förkastelse domen öfver all tendens inom diktens alster, så måste de börja med att förkasta förf. sådana som *Dickens* och *Thackeray*, *Spielhagen*, *Sue*, *Hugo*, *Onkel Adam*, *Victor Rydberg* med flere, och i sådant sällskap må väl Sorella och hennes medsystrar lugnt kunna underkasta sig domen. Se vi deremot på de mest framstående qvinliga diktare under det sista decenniet eller något mera: en *Currer Bell*, en *George Elliot*, en *Magdalene Thoresen*, tro vi de stå så fria för allt, som med skäl kan kallas tendensskrifveri, som trots någon af deras hrr medbröder på parnassen. Sorella har dessutom blott undantagsvis berört tendensartade ämnen och vid deras behandling visat så mycken estetisk takt och en så fin anordning af sitt stoff, att det ger en borgen för, att hon aldrig skall låta sin konst urarta till ett blott handverk i tendensens tjänst. Hon behöfver det dessutom alldeles icke. Hvarje ädel tanke, hvarje ren känsla, hvarje qvinnohertats sympatetiska rörelse, som hon ger ord och uttryck, tala kraftigare för qvinnans sanna frigörelse — hvarje skämtets pil, som hon ger udd och riktar mot den manliga sjelftillräckligheten och envåldsmakten, undergräfvär hastigare fördomens bålverk, än de mest dräpande bevisningar. Må Sorella därför fara fort att ge oss dessa friska, älskliga bilder från hjertats verld och från hemmets, i ljus och skugga skiftande lif, och, hon skall förvärfva sig den rikaste af all lön — tacksamhetens.

Men vi återvända till Magdalena Thoresen. Hvad som i hennes skriftställarskap står ensamt i sitt slag är det sätt hvarpå hon uppsöker och följer kulturens källådror, sådana de från urgamla tider gått fram genom folket, tid efter annan upptagande uti sig nya, renande tillflöden, böjande sig i nya riktningar, utgrenande sig öfver nya områden, men dock alltid på djupet medförande en mäktig underström af ursprunglig götisk kultur, eller, om man heldre vill, af det utpreglade skaplyne, den folkindividualitet, som utgör förutsättning och stoff för hvarje sjelfständigt kulturform. Sådana kulturens mäktiga pulsådror äro på Norges vestkust *fantasiens lif* i saga och dikt, *tro- och vantros-lifvet* inom kyrkan, *hjärtelifvet* menniskorna inbördes emellan,

naturlifvet bindande folket i djupaste, hemlighetsfullaste förstånd till den vilda natur i hvars sköte det fostras, slutligen *yrkeslifvet* med dess hårda men segrande kamp mot råa naturkrafter utom och inom människan. Från alla dessa kulturströmmens olika riktningar ger oss förf:an talande bilder och träffande anmärkningar. Hennes sätt att skildra naturlifvet och hjertelifvet framgår af de fragmenter vi här meddelat. Huru hon lyckas framlocka det tynande sagolifvet ur folkets inre är äfven antydt; men hur mästerligt hon återgifver sagans och vantrons vexlande bilder måste läsaren själf öfvertyga sig om. Här kunna vi blott anföra de ord, med hvilka hon skildrar diktens betydelse och förhållande till folklifvet förr och nu.

”Det var en tid”, säger hon, ”då dikten skapades; — så kom en annan tid då den lefdes in i lifvet; nu följer den med in i hvardagssysslorna och bildar den bakgrund af längtan, hvarur med tiden framgå nya syner. — Hvarje själ bär dikten inom sig — det beror blott på i hvilket förhållande man står till honom, och det afgör kulturgraden. Dikten får icke fylla et helt lif, ty då skulle handlingskraften dö, eller rättare, den skulle aldrig komma till lif. Men ve öfver den tillvaro der dikten blott står qvar som de torra stänglarna efter en förtidig blomstring, eller ryckes upp som ett ogräs: Der kan måhända alstras stort ordningssinne, men der spirar aldrig något skönhetskraf.” — —

Från troslifvet hemtar förf:in några af sina starkaste och mest talande bilder. Särskildt äro skildringarne från förhållandet mellan presten och folket af stort intresse.

Presthistorien, säger hon, utgör ett mörkt bildergalleri der individen går förlorad i kamp mot naturen, eller ock utan kamp i modlös undergifvenhet. Orsaken tillskrifver hon den ensidiga akademiska bildningen, som gjort presten till ett väsende af annan art, än det folk han skulle andeligen leda. Derfor gick han der ensam med sin bildning. Den kunde icke böja naturmakten och ännu mindre människornas hjertan. Den var utan värme, derfor blef den också utan verkan på församlingen och stelnade till ett harnesk kring hans eget bröst, innanför hvilket hans hjerta frös bort och hans känslor förtorkades. — — Detta, menar förf:an, var till större delen en följd af den klassiska humanitetsläran, som, ehuru den själf uppstått på en icke menisklig grund vill gälla som högsta måttstock på det meniskliga. Förf:an ger den klassiska bildningen dess fulla rätt såsom en specialitet, likasom

hon sätter kunskapen i allmänhet högt. Men, tillägger hon, när kunskapen gör personligheten fremmande för sig sjelf, så att den ursprungliga människan går förlorad och en konstruerad framkommer i dess ställe, då leder kunskapen bort från det humana, ty det humana är just det ursprungliga.

"Det tysta spørsmål", fortsätter hon, "som numera från församlingen riktas till presten är icke, har du *hand* eller *land*, utan har du det rätta hjertelaget att dragas med mig i min omogenhet, och har du bildning af sådan art att jag kan vara med dig och lära af dig. Jag känner att jag måste framåt, men jag förmår icke gå endast efter ordet. Jag måste hafva det för mig i en lefvande människa. Derfor käre, var icke förnäm, ty då blir jag skygg och går undan för dig.

"Men staten följer ju sin princip. Ordningen får icke brytas, det vore att bryta rätten och — förlora makten. Men när man står omgifven af denna mäktiga natur der sjelfva stillheten är vild så att hjertat bäfvar dervid, och när man eifar huru dessa stora bilder sänka sig i själen och der teckna sig i afspeglingar likasom ute på fjorden — leende i ljusa stunder, hotande med skräck i anfäktelsens mörka tider — då är det till människan och icke till staten man vänder sig med den oryggliga fordran: du skall forska noga i ditt hjertas djup innan du åtager dig andens ledning i dessa nejder; ty kommer du icke med en ljus åskådning af Gud och lifvet, så skail du sjelf bygga dig in i 'stenkyrkan' och förgås der med alla de öfriga."

Derpå följa mästerliga skildringar ur presternas och deras församlingars inbördes lif — från den vildsinte presten, som lefde i ständig kamp, än mot församlingen, än mot sin familj, än mot sin egen ondska, tills det ursinniga berserkarlynnnet kufvades under kroppsligt lidande, och till den viljelöse, under förhållandenas tryck förlamade karakteren, "som utan motstånd flöt på tidens elf tills han sjönk af sig sjelf, med det vitsord att han varit församlingens barn i stället för dess fader."

Den mörka, all lifskraft nedtryckande uppfattningen af religionen rufvar ännu mångenstädes tung öfver folket.

Det kommer till Gud icke af kärlek och tacksamhet utan af skräck för djefvulen. Dock märkes i de nya ljusa kyrkorna och hos de yngre själasörjarne redan gryningen till friskare och blidare tro. Huru ljuset och skuggan, hoppet och missmodet mötas och bekämpa hvarann skildras med lifliga färger. Så t. ex. införes läsaren i ett nutida presthus der mannen med glad förtröstan

arbetar bland sin församling, och hustrun hjälper honom med råd och dåd, sökande att särskildt bland de unga kvinnorna sprida upplysningens och odlingens välsignelser.

"Tyvärr glömma de dock snart bort det igen", klagade prestfrun för en resande.

"Åh! man skall blott icke fälla modet", inföll presten, "*kan du bara vinna två för det rätta, om du så än arbetat i tio år, så skall du vara glad, ty då går det framåt.*"

Här åter en annan tafla: "I en by, omgifven af skog och äng och bördiga åkrar, en verklig ljusbild af bondens lif, ljöd från ett af boningshusen en sång så långdragen och entonig att man kunde bli ängslig att höra den. Vi närmade oss och sågo en medelålders man sittande vid ett fönster med en psalmbok i handen, vändande blad efter blad, och sjungande, oafbrutet, med vansinnets ihärdighet och till den besynnerligaste dansmelodi — det var förfärligt att höra; och rundt omkring stod naturen och bjöd på all sin doftande rikedom och likasom ropande: kom och tag mig in till dig och var glad!

"Så förde vägen djupare in åt dalen — här låg en helt liten stuga, knappast tillräcklig att ge skydd åt en människa. Ur dörren linkade fram en skröplig gammal qvinna och ställde sig vid vägen att tiggas. Hon fick sin allmosa och med den några ord, framkallade af medlidande med hennes ålderdom och elände. Men då löstes hennes tungas band! — Det var icke ålderdomen och nöden som tryckte henne; nej, det var arfsynden, pålen i köttet! Vål visste hon icke med sig någon grof syndagerning, men hvad halv det! Nej arfsynden trängde på likafullt! Det var bara ondt för ondt! — Uh! den arfsynden, hvad den är hiskelig!" och derpå linkade hon bort, släpande arfsynden med sig öfver den leende nejden, der allt tycktes säga: kasta bort arfsynden och tänk på kärleken! Och efter henne ljöd i manande takt den vanvettiga, oafbrutna psalmsången.

"Dock, öfverallt finns ett lif, som vissnar, och ett annat, som gror. — Käringen försvann och den ohyggliga sången afbröts af en munter hvissling; det var en skjutspojke, som kom ridande på en yster häst! "Der uppe", ropade han och pekade på den nya kyrkan, "der skulle j hört musik. — Der var en fremmande karl uppe och spelte häromsistens och det klang så vackert så det var rent hiskeligt." — — — — —

Detta såsom ett litet bevis hur mästerligt förf:an förstår att sammanbinda stämningen af det yttre och inre lifvet. Hennes lefnadsfilosofi är på en gång fri och from. Menniskan, säger hon, är ju egentligen skapad till glädje, det sorgliga skapar hon sig sjelf. — Glädjen såsom en blott naturmakt gäller dock föga i hennes ögon; "först när den blifvit omplanterad i sorgens jordmån bär den frukt för evigheten. Dock må vi aldrig glömma att *det som skall mogna till frukt för evigheten måste blomstra redan här i tiden*; att utså fröen till den rätta glädjen och bereda jordmånen för dess tillväxt — denna odlingskonst är det, civilisationen skulle lära människan."

Mycket vore ännu att säga om Magdalene Thoresens bok, men vi lemna läsaren att sjelf uppsöka och tillegna sig dess rika innehåll.

Vår anmälan har redan blifvit längre än den borde, och vi måste därför säga de båda förf:na farväl och tack för den glädje de skänkt oss. Särskildt tacka vi Sorella för det hon styrkt vårt hopp och vår tro på en ny frisk framtid för den så länge tynande svenska skönlitteraturen. Få förf. hafva vid sitt första framträdande mött ett så allmänt erkännande, icke därför att hon är så stor eller så rik på öfverraskande skönheter, i det fallet öfverträffas hon af Magdalene Thoresen; men *hon är så äkta svensk* till språk och hjertelag, till ordasätt och later; hon tänker med vår tanke, hon älskar med vårt hjerta, och därför är hon vår, och därför älska vi henne och helsa henne såsom en verklig "syster" välkommen till vår härd och vårt hem.

Esselde.

20. Bref från Wien. *)

I slutet af Juni.

Vår utställning.

I dag har jag fått bref hemifrån och bland annat nytt äfven hört att den vildfogeln Gerda börjat skrifva igen efter fyra till fem års tystnad. Bland mina favoriter har hon aldrig varit, dertill är hon för mycket beroende af sitt lynne — ett lynne, som vexlar, ej i minuten utan i sekunden. Hon kan aldrig hålla reda på sig sjelf, går pilsnabbt igenom alla tonarter, från löje till

*) Forts. fr. sid. 132.

tårar och omvänt, utan rim och reson. Vårdslös är hon i drägt och hållning, — och simpel sen! Fastän hon älskar blommor tror jag hon förr skulle kasta bort en ros, än pryda sig med den. Jag älskar henne ej. Men du har ju upptagit henne bland dina vänner och jag vill då ej döma för hårdt öfver den arma — rättare sagdt, jag ger henne alldeles på båten, och sätter mig i stället ned att förkunna den stora nyheten:

Vår utställning är öppnad, och i går gjorde jag les honneurs för, jag tror, tusentals menniskor. Dyraste damer, edra bemödanden ha krönts med en lysande framgång. Utställningen, ordnad af arkitekten Isäus, med biträde af fruarna L. och Å. m. fl., ingen nämnd och ingen glömd, är så vacker, att en viss öfvermodig Professor, som i vintras föraktligt såg ned på vår lilla profutställning, nu förvånad utropade: "det var tusan hvad här är snyggt! Det är verkligen bättre än jag väntat, och jag kan ej se något här, som ej försvarar sin plats."

Men att ensam förestå allt detta! — käraste, du anar ej hvad det vill säga att tio timmar dagligen vara aimable och agera polis på en gång. Dessutom måste jag lemna alla upplysningar, tala med juryn, lemna rapporter till den, beskrifningar till referenter m. m.

Skämt åsido så har den anspråkslösa lilla utställningen väckt ett förunderligt uppseende. Menniskorna äro alldeles betagna i "der schwedische Jagdpavillon". Jagtpaviljongen har också likasom de öfriga svenska husen fått en förträfflig plats just vid stråkvägen; knappast någon går förbi utan att stanna och ropa sitt: "Wunderschön!" Mera tänkande menniskor undersöka förhållandena närmare. — Sveriges kollektiva utställning är i allas ögon någonting öfver det vanliga. Det finnes blott en af de andra, som kan mäta sig med den: nedra Österrikes. Den är rikare och bättre, men Sveriges är så originell. Dessa stolta bönder, som ej vilja sälja sina från mormors mor ärfda prakttäckten, dessa hohen Herrschaften, som deltagit i utställningen, men icke tillåta utländningen att tillegna sig deras målningar och fantasiarbeten. Korteligen: vår utställning visar ett förhållande, som är alldeles egendomligt för oss: *arbetet äradt och bedrifvet inom alla stånd.* Våra skolarbeten kunna täfla med de bästa, och intet arbete på hela expositionen öfverträffar gumman Hammerins landskapsbroderier och Alma Schröders näsduk. Jag skulle inom 8 dagar kunna sälja hvarenda sak och komma hem med penningarne. Hvad skulle den nådiga komitén säga

om ett sådant tilltag? — Sanningen är, att den ena saken hänger så ihop med den andra, att intet kan skingras utan skada för det hela. Deri ligger väl ock utställningens förtjenst, snarare än i några få enstaka underarbeten.

Skicka mig imellertid så mycket Wadstenaspetsar, som kunna åstadkommas, ty af dem kan säljas huru mycket som helst. Kunde jag få några dussin af de förtjusande fruktservietterna med nordiskt broderi vore det bra. Alla småsaker till 1 eller 2 gulden finna afgång. Af M:ll Rönbloms "gants de Suède", samt Nysanders små vaser med svenska blommor, kunde jag sälja dussinvis.

De af grefviinnan Trolle Wachtmeister skickade allmogesakerna väcka otroligt uppseende, likaså de Ehrensvärdska; hundra gånger om dagen bjudes på dem, men de få ju icke säljas!

Alla gulden-dagar ha vi den finaste publik, mest ungerska och österrikiska officerare. De äro mycket förekommande, se och beundra allt. Jag talar med dem om det kära Sverige, som det bästa land i verlden, om damekomitén, om fru O, såsom själen i den, tills de barska krigarne få — eller åtminstone *borde* få — tårar i ögonen.

Tidningsreferenterna äro högst intresserade, men så visar jag dem också mitt allra älskvärdaste leende, understödt af en och annan beskrifning och hänvisning! Skada blott att katalogen ännu ej är hitkommen!

I dessa dagar börjar i "Deutsche Zeitung" en artikelserie om det svenska kvinnoarbetet, och så fort den blir avslutad skickar jag dig den. — Nu ett litet uppträde från förevisningen: I lördags hade jag ämnat stänga lokalen kl. 4 och gå hem. Men det var som hade en inre röst bjudit mig att stanna. Kl. $\frac{1}{2}$ 5 inträdde en herre, äldre militär med flere ordnar på rocken. Frågande om jag talade tyska, tillade han: "Jag har hört att här lärers finnas ett arbete af Drottningen af Sverige, visa mig det." Jag förstod att han menade kronprinsessan Lovisas brudlakan, till hvilka man hemma sagt att Drottning Louise ritat mönstret. Jag visade honom dem och frågade om han ej ville se prinsessan Eugénies statyetter. Jo, och han följde mig in i det andra rummet, såg dem, såg på Karl XV:s vackra porträtt, samt Lovisas och Drottning Sophias byster. Han var synbart intresserad och lyssnade med välbehag till hvad jag hade att säga om våra kungliga. Du vet, jag skryter alltid litet med dem, men det förtjena de också. Slutligen tog främlingen afsked, tilläggande ett vänligt:

”helsa nu hem till Sverige att Ni talat med Drottningens bror.”

Donau och Pesth.

Du vet kanske att de svenska damerna ha en utställning i Wien och att för densamma är antagen en viss föreståndarinna. Nå väl! efter två månaders väntan och två veckors tjenstgöring erbjudes denna föreståndarinna en lustresa till — Pesth i det mest förtjusande sällskap. Tillbudet var lockande, men resan skulle upptaga trenne dagar, hur skulle det gå med utställningen? Tack vare en oförliknelig kommissarie och ett anskaffadt biträde blef dock resan möjliggjord och föreståndarinnan öfverlycklig.

Bort ånyo! Bort från utställning och besökande, från hästar och vagnar, kuskar och drängar, från ”Staub und Russ” — tre dagar i frihet utan bunden sysselsättning! Vi skulle drifva ned för floden — vi skulle se den herrliga Donau — och snart voro vi också der.

Sällskapet bestod af en herre, som ej kan lefva utan sin fru, och denna fru, som har den svagheten att icke heller kunna lefva utan sin man; dertill Bødecker, en tystlåten men upplysande reskamrat, tvänne små handkappsäcker, en schalrulle, tre paraplyer och — undertecknad. Litet men utvaldt bör ju alltid ett sällskap vara; icke *många*, som prata på en gång; bäst att hvar och en sysslar med sina egna tankar. Så tyckte både kappsäckarne och paraplyen, och schalrullen sade aldrig ett ord. Herrn och frun låtsade göra en bröllopstrip, jag öfverlemnades åt mig sjelf, och — sämre sällskap kan man ha!

Dagen var mild och behaglig; en slöja hängde öfver solen, mildrade sommardagens hetta och lade en svag skugga öfver den sköna floden. ”Hvad fick du i ögonen, du håller ju för handen?” frågade herrn. ”Ett damkorn — ingenting” — och så hörde han på sin fru igen, men jag kände hur tår efter tår föll under den skyddande handen — tårar af glädje. Jag var ju fri igen, fri från pligter, från omsorger, från pladder på olika språk! Jag kunde låta bli att tänka alls om det behagade mig; dagen var lång — tretton timmars sjöresa låg framför mig. Jag sträckte ut mig på en hvilstol vid relingen, ansåg mig ligga i gräset, öppnade eller tillslöt ögonen efter behag och glömde snart hela världen.

Donau vidgade sig till en bred, majestätisk flod, drifvande i häftigt lopp ångbåtar och qvarnar, och svalkande men-

niskor och boskap som sökte friskhet i dess böljor. På stränderna betade oöfverskådliga hjordar, förnämligast oxar med ofantliga horn; längre bort på de flacka slätterna dansade snabba hästar i muntert lopp. Pro! der tumlar en fåle ystert om i gräset. Hästar äro de ståtligaste djur jag vet. Jag tycker nära på lika mycket om dem, som om hundar och blommor. — Du runkar på hufvudet — du saknar sammanhang i tankarne — nåväl, så går jag vidare, för denna gång lika sjelfsväldig som din Gerda. —

En mängd qvarnar, nedbyggda i sjelfva vattnet, vanligen åtta i en rad, utgjorde första afbrottet i flodens enformighet. Tänk dig ett litet hus, öppet för väder och vind, byggt på botten af en båt, tillhåll under nio månader af året för en hel familj; på sidorna floden, under — floden, öfver — himlen! Kanske är det lyckligt att kunna vara nöjd med en sådan tillvaro.

Så kommo vi till Donau portar, tvänne höga kullar, som resa sig öfver den hopträngda floden. Hainburg, den österrikiska, till höger; Thebe, den ungerska, till venster. Här flyter Morava, gränsfloden mellan Österrike och Ungarn. Fartyget hissar den hvit-grön-röda flaggan och vi äro i Ungarn. I vintras läste jag mycket om detta land och dess folk, och drömde mig ofta drifvande längs floden eller ilande på en snabbfotad springare öfver de omätliga "pustorna" (slätterna). Drömmen var nu verklighet. Det var jag, som dref utför floden, likasom det var jag, hvilken dagen derefter med den snabbaste af alla hästar, ångvagnen, jagade fram öfver de ungerska "pustorna".

Den verkliggjorda drömmen dref blodet till kinderna, ögat brann, läpparne logo, och nu var det den unga frun som ropade: "hvarför ler du?"

Vi passerade städer och byar, det stolta Pressburg med sin slottsruin, fordom residens och kröningsstad för de höga ungerska drottarne, nu en stilla by, omgifven af vinberg.

Utefter hela vägen bildar floden öar, somliga så små att en vildgås der knappt kan finna tillflykt, andra så stora att de bära i sitt sköte hundrade byar. Vid Komorn, hvarest Wäng inflyter i Donau, börja ånyo de stora utsigterna, de tre till fyradubbla rader af kullar och berg till höger och venster, som göra resan på Donau så rik på öfverraskande skönheter. Till höger följa Bakonyskogens runda, mjukt formade, dunkelblå höjdsträckningar under flera timmar floden. Till venster ser man Karpaterna, äfven de sköna men vilda. Karpaterna draga sig först undan.

Bakony Wald dröjer i det längsta. Slutligen synes äfven den blott som en blånande strimma — — — Farväl, höga, mjuka, skogprydda berg, och äfven du, käck, vilde, djerfve Karpat, farväl. När se *vi* väl hvarandra åter?

På högra stranden reser sig nu der Ofen, på den venstra Pesth, vår resas mål. Solen bryter fram, helsande det gråa Ofen, det hvita Pesth och det smala men säkra föreningsbandet dem imellan, "die Ketten-Brücke", en af de skönaste brobyggnader i verlden.

Kl. 9 nästa morgon samlas sällskapet åter, minus de stumma, plus en "Führer". När man har kort tid på sig för att bese en ort har jag alltid funnit bäst att förse sig med en sådan led-sagare. "Führern" kan dessutom i viss grad tjena till mätare på nationen och har som sådan särskildt intresse. Denne var en äkta Ungar, full af fosterlandskärlek, lif och värme i förening med en viss godmodig qvickhet. När så passade sig, fingo Öster-rikarne en och annan släng, hvaråt vi hjertligt skrattade — ty det gälde ju andra. Att beskrifva allt hvad vi på den korta tiden sågo i de båda systerstäderna, kyrkor, arsenaler, palatser och tafvelsamlingar, parker och utsigter, skulle föra mig för långt och bli alltför tröttsamt för dig. Se här blott slutintrycket af min dag: en nation, som på några få år bygger om sin hufvud-stad och pryder den med de skönaste byggnader, muséer och akademier, måtte ej vara så "enfaldig" som österrikarne påstå. Jag tror tvärtom, att det är de ännu till stor del obildade ungrar-nes uppgift, att en gång pånyttföda det utlevade Österrike. Utan hvarandra kunna de för närvarande ej vara; gråla måste de, och ännu torde det dröja innan den hvit-röd-gröna fanan svajar öfver det kungliga palatset.

Middag åto vi i *Stadt Wald*, en skön anläggning, som besökes mest af arbetarebefolkningen, hvilken der roar sig med gungor, skjutbanor, karusell och Kasperlteatrar, allt sådant som svenskare äro för litet naiva att finna sig roade af — till deras skam vare det sagdt!

På eftermiddagen inskeppade vi oss till Margarethen Insel, midt uti floden, den fina verldens promenadplats. Denna ö är från en vildmark, som den var för tjugo år sedan, förvandlad till ett jordiskt paradiset af en af de 17 Erzherzogen som lära finnas i Österrike. Hertigen har använt 3 millioner gulden här-till. Sjelfva ön är knappt större än ifrån Djurgårdsbro till Bellmans byst. Bred är den just icke heller, och dock finnas

både spårvagnar och omnibusar till folks fraktande. Här var en verklig "vanity fair". Dyrbart klädda och mycket vackra flickor spatserade utan hattar, med det präktiga svarta håret hängande i rika flätor. Klädningarnes långa släp gjorde vägen slät och jemn som ett golf att gå på. En verklig dame kan ej visa sig utan släp, och när det som här har ett nyttigt ändamål må det ju släpa. Menniskorna voro dock här ej det intressantaste, utan de herrliga trädgrupper, som af en konsterefarens hand blifvit ordnade så, att hvarje enskildt träd visade sin egen och höjde de andras skönhet. Platan och akacia, kastanje och Russ förhöjde hvarandras fägring och luften var fylld med den nu här blommande lindens doft. Här och der stodo på finskurna, sammetsmjuka gräsmattor enstaka träd, hvilka tycktes säga: gå ej förbi! Hela lunder af rosor, träd, ända till toppen klädda med "Epheu", till höger die Donau, till venster die Donau — detta var Margarethen Insel.

Midt i Donau hade en varm svafvelkälla uppsprungit, och genast anlades badkur och "gasthof". Vi stucko ned fingrarna och funno vattnet nästan hett.

Kl. half 9 med nattåget skulle vi återvända för att jag kunde vara på min plats i utställningen. En ung qvinna — flicka eller fru, det förblef ofgjordt — skulle resa med samma tåg, — en manlig beskyddare anförtrodde henne i min vård. Hon kysste honom till afsked många gånger, grät och snyftade så att jag höll på att snyfta med. Alla affekter äro smittsamma, men — lätt öfvergående. En ung officer, Pesthan, likasom hon, tröstade henne fullständigt inom tio minuter. Hon talade om för honom hela sitt lif — han delade hennes smärta — det fagra unga folket pratade så högt att åtminstone jag ej kunde sofva. Så blef den sorgen stillad och den unga flickan eller frun hade funnit en vän.

Oförgätliga två dygn i Ungarn! snart äro de nu blott en dröm, men ännu länge ser jag i inbillningen den brusande gula floden, de sköna öarne, Stadt Wald och Margarethen, och framför allt, höjd vid höjd, de mjuka så väl som de hårda och branta!

I början af Juli.

Återigen sitter jag vid skrifbordet, nyss hemkommen från

Ett besök i konstutställningen.

Endast 3:ne af skulpturverken medförde jag derifrån såsom mitt hjertas eviga egendom. Framför ingången står en hög kvinno-

figur i marmor; det långa håret böljar i vild oordning öfver de blottade skuldrorna; handen höjes hotfullt mot höjden; läpparne återhålla blott med möda ett skri, som dock höres till verdens ända: Hämd! På fotställningen står endast "*France*". France vädjar till verlden och denna tysta vädjan tränger genom märg och ben. Man hör kanonernas dån och ser städer och byar brinna! I samma anda äro tvänne mindre franska bilder: *l'Alsace* med resignationens gudomliga tårar, *la Lorraine*, i hvars blottade bröst en kejsarlig örn hugger sina klor. Hon vrider sig i smärta och tårar strömma öfver hennes kind.

Jag beundrar Österrike, som haft mod att tillåta exponerandet af dessa bilder då Tysklands kronprins en månad vistats här. När denne kom till franska afdelningen lemnade alla arbetarne densamma och begåfvo sig bort under tystnad.

Bland taflorna ha endast tvänne gjort intryck på mig: Pilotys "*Germanici intåg*" och Wings Thor, hvilken jag, till min skam vare det sagdt, ej sett förr än här. Den förra kompositionen är ädel och storartad, och den som ser den fångna furstinnans ädla och värdiga hållning, fruktansvärd ännu i fjättrar, den tänker: *France!* Thor är ståtlig. Det gör heder åt Sverige att ha en konstnär, som vågat gripa sig an med en sådan uppgift. Heder åt alla som ära fosterlandet, hemma eller borta!

Gerda.

21. Slöjdnyheter.

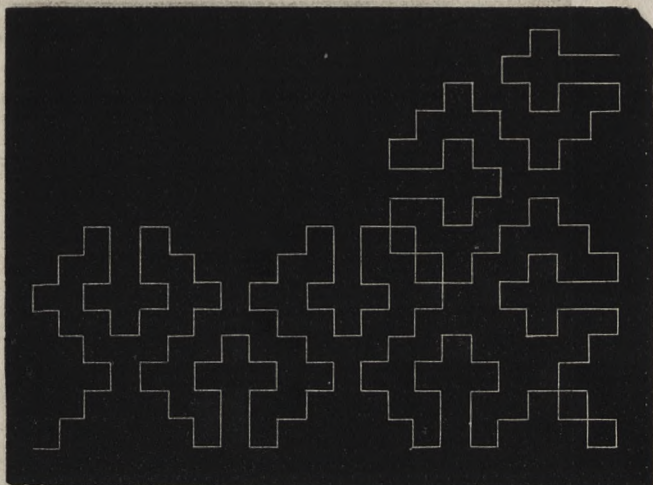
Hvad som på detta område för ögonblicket har för oss kvinnor mesta intresse, är utställningen i Wien, särskildt hvad beträffar kvinnoarbetet. Något ha vi redan genom vår förträffliga korrespondent varit i tillfälle att meddela derom, och mera hafva vi att vänta. Under tiden torde följande skildring af en svensk tidningskorrespondent, rörande intrycket och betydelsen af det svenska kvinnoarbetet vid verldsutställningen, med intresse läsas:

"Den afdelning af svenska utställningen, hvilken på grund af bristande lokal senast öppnats, är fruntimmersarbetena, hvilka nu lyckligt och väl äro ordnade i Bark & Warburgs jagtpaviljong på nedre botten. Äfven denna samling af nyttiga och vackra saker, uteslutande förfärdigade af kvinnor under deras hemstunder, ger

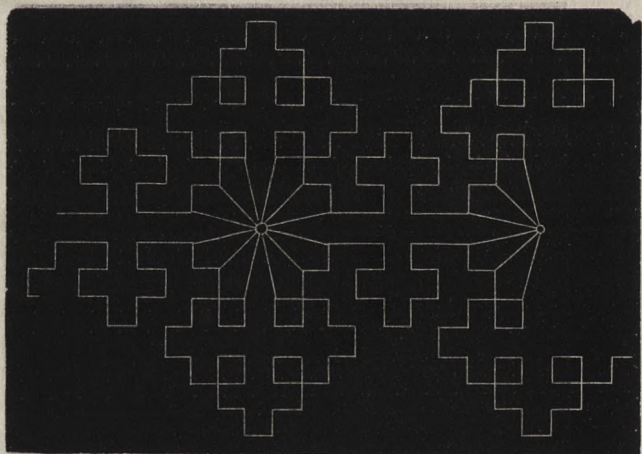
en särdeles ädel och för främlingen tilltalande bild af vårt folks höga odling. Ty det är ej blott qvinnor af de höga och medelklasserna, hvilka här lemnat sina bidrag i toilettsaker, stickningar och virkningar, fotografier, oljemålningar och sniderier, nej, den kanske intressantaste och rikaste delen härrörer från bondqvinnor. Man har här tillfälle att i ett par montrer beundra dalqvinnornas stora skicklighet och smak i alla slags handarbeten och tillika att lära känna hos oss allt för länge förbisedda ursvenska mönster, dem bondgummorna i tiotals ättled troget bevarat, och *hvilka*, så vidt jag spår sannt, *inom några år skola bilda epok i vår svenska textilindustri historia*. Vidare visas de skönaste prof på skånska och sydsvenska »bänkapös», vagnsdynor, sängtäcken och hvad de allt heta, dessa broderade och väfda stycken, som i färgprakt, smakfulla och egendomliga teckningar och det finaste sinne för färgsammansättning kunna jämföras med de österländska väfnaderna, med hvilka de otvifvelaktigt hafva en urgammal stamfrändskap. Här åter finner man ypperliga broderier och Vadstenaspetsar, denna hemslöjd som vi hittills gjort så litet att understödja, medan dock hennes alster äro förträffliga och i allt öfverlägsna hvad utställningen i öfrigt företer af schweizisk, vorarlbergsk och annan slöjd af liknande art. Det vore en verklig välgerning för Sverige, om den uppmärksamhet, dessa alster redan ådragit sig och utan tvifvel ytterligare skola vinna, särdeles från etnografernes och konstslöjdforskarnes sida, kunde blifva väckelsen till en omgestaltning af mönstren i vår textilindustri och äfven bidraga till införandet af den folkliga teknik, af hvilken bondqvinnornas arbeten förete så märkliga och vackra prof. Några försök i denna riktning föreligga redan här och visa, huru gifvande detta fält, en gång brutet, skall blifva. Man är verkligen de fruntimmer all tack skyldig, hvilka genom sina ifriga bemödanden lyckats åstadkomma denna rikhaltiga samling af både ringare och högre qvinnors arbeten, som, jag upprepar det, är förträffligt egnad att höja oss i utlandets, särdeles det södra Europas aktning. Ett folk, hvars mödrar och döttrar i hemmet finna tid till sådan slöjd, kan ej vara annat än ett högst bildadt: den slutsatsen ligger i öppen dag för hvarje fördomsfri åskådare.”

Då de små fruktservietterna i vingåkersbroderi synas hafva väckt särskildt uppseende i Wien meddela vi här dessa och några liknande mönster, alla ytterst enkla att utföra. Karakteren af vingåkerssömmen är att den blir lika på båda sidor; utförda i blått eller rödt Mosswole på ett slags hvitt stramaljtjyg som

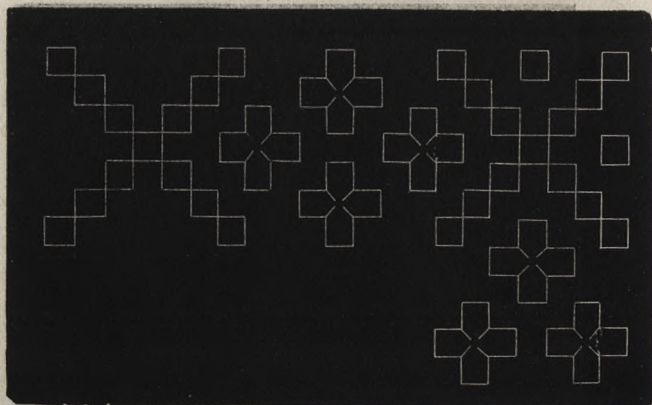
3.

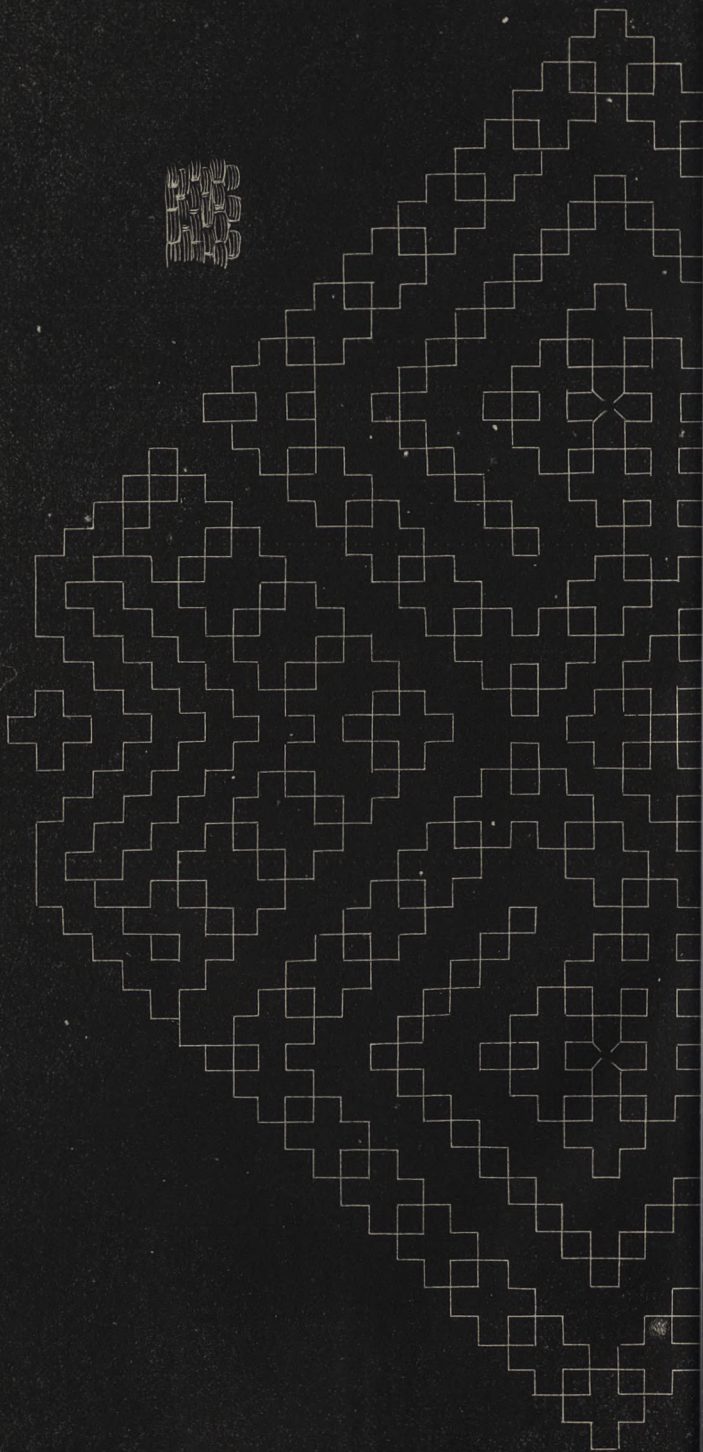

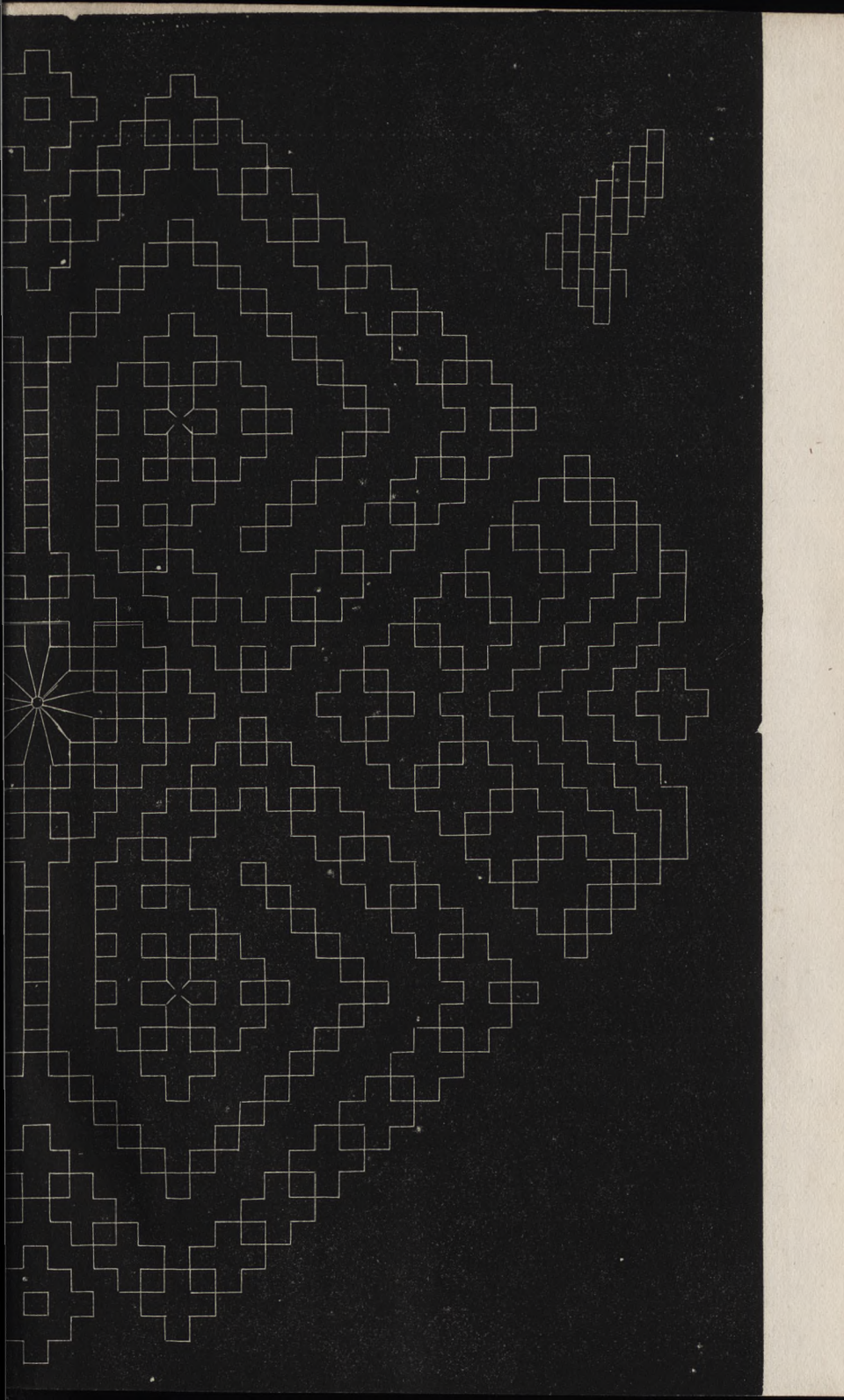
2.

1.

fås i tapisserihandeln, eller med sefirgarn på halfblekt engelskt hand-dukstyg (det vackraste vi sett, fås i holländska magasinet Drottninggatan 39 i Stockholm) lämpa N:r 1, 2 och 3 sig förträffligt till fruktservietter, små dukar, toilettmattor m. m.; med silke, svart, guldgult eller rödt, äfvensom i två färger enligt den ursprungliga vingåkersmaken, blifva de lika vackra som enkla näsduksbroderier. Kanten bör på dessa arbeten *alltid* vara utförd i tvänne färger såsom mönstret N:o 2 i 2:dra häftet angifver. Den gör sig vackrast med languette i broderiets färg och hvitt, men fortast och lättast med virkning.

N:r 4, ett högst originelt Thorshammarmönster, hemtadt af ett skänkt hängkläde, lämpar sig till bottenfigur på en kudde eller, upprepadt, till borde på borddukar eller gardiner, ränder till stolar, fönsterdynor m. m. Till drällsmönster skulle det taga sig förträffligt ut, så väl i hvitt som i oblekt linne, eller ock, såsom hängklädet, i blått och rödt på hvit botten.

Sydt kan det utföras antingen med vingåkerssöm, eller med snårsöm, för hvilket senare arbetsätt äfven N:r 1 med fördel kan användas.

Bland slöjdnyheter af intresse meddela vi här under N:r 5 och 6 afbildningar af *en bukettkorg*, ett luftigt litet blomsterbo, hvari buketten, buren i hand eller upphängd i taket af en vagn, kan färdas långa vägar utan att taga skada.

N:r 7 *bukettställning*. Att pryda middagsbordet med friska blommor utgör en af de behagligaste uppgifter för husmodern eller husets unga döttrar. Under den rikaste blomningstiden på landet och eljest vid festliga tillfällen nöjer man sig icke med att fylla vaser och skålar, utan pryder äfven gerna

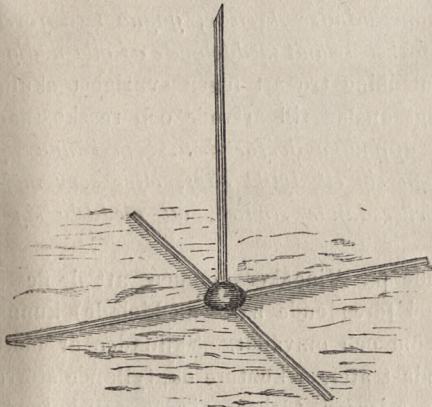
hvarje kuvert med en bukett, vald efter bordgästernas olika smak eller skaplynne. — Ofta kan sålunda ett middagsbord innebära

6.

7.

en halft fördold karaktersmålning, gömmande under rosen mer än ett stingande törne, eller ironiskt sammanbindande den brännande nässlan med den läkande Arnican, "Blomman för dagen" med "Löjtnants-hjertat", "Kavaljersparolen" med "Förgät mig ej". Under en knippa till utseendet intetsägande blad gömmer sig måhända be-kännelsen om en trohet, som, likt vintergrönan, trotsar köld och mörker, eller, likt murgrönan, fäster sig med allt djupare rötter vid den hon en gång omfattat. Men vi få ej fördjupa oss i blomsterspråkets hemligheter; de äro lätt lärda; större svårighet möta vid anbringandet af deras tolkare, buketten. Lägges den på sidan, skadas blommorna; ett blomglas för hvarje person tar för mycken plats. — Den lilla bukettställningen af grof försilfrad ståltråd, hvaraf här lemnas en afbildning, N:r 7, erbjuder då den bästa utväg.

Så väl bukettställningen, som bukettkorgen äro ytterst enkla och lämpa sig därför ypperligt till barnarbeten. Korgen af lätt vide behöfver ingen förklaring. Bukett-

ställningens olika delar kunna antingen fast sammanvridas, med hjälp möjligen af en liten tång, eller ock, om den är ämnad blott

för små buketter, hopfogas likasom ett viss slags leksaker, med kork eller i vatten uppmjukade ärter. Buketten uppbares naturligtvis alltid af den uppstående piggen. Barnen i Stockholms idiothem äro för närvarande sysselsatta att inlära ofvannämnda arbeten, hvilka, när den för ögonblicket stängda "Bikupan" (Lilla Vattugatan Nr 15) åter öppnas, torde komma att der försäljas.

Från det större slöjdområdet i vårt land ingå glädjande underrättelser, synnerligast rörande den rundresa Hr Ahlborn företager, för att hålla föredrag, ge upplysningar, meddela modeller och förslag till afsättning m. m., allt detta hufvudsakligast för träarbeten. Folket i de olika orterna lär med största intresse hafva följt föredragen och i mängd begagnat sig af de erbjudna tillfällena att förädla och utveckla arbete och arbetsmetod. Inom många län utsändas väfverskor och halmarbeterskor, på bekostnad af hushållssällskapen, för att undervisa allmogens qvinnor, och vi känna äfven bildade hus på landet, der döttrarna med nöje begagna sig af dessa lärarinnor. Men ehuru nitiska och skickliga i sitt fack, kunna de dock icke fylla hela det behof af insigt i äldre och nyare kvinnoarbeten och förmedlingen derimellan, framför allt ej af det konstsinne och den kunskap om karakteren och tillämpningen af olika stilarter i mönster och arbetsätt, som fordras för en verklig förädling och nationalisering af vår qvinnoslöjd.

Hvarför skulle då ej någon qvinna med bildning och konststudier samt vana vid olika slag af handarbeten kunna, likasom Herr Ahlborn, om än inom mindre kretsar, gagna med förevisande af mönster och profarbeten samt meddelande af alla nödiga upplysningar? Vi hafva anledning tro att ingen svårighet skulle möta vid att anskaffa nödigt anslag till arfvode och resekostnad för en dylik person, och uppmana därför dem, som känna sig hågade och skickliga att åtaga sig ett dylikt värf, eller som möjligen dertill vilja göra förberedande studier, att meddela sig i ämnet med redaktionen.

Vi tillägga med afseende på Vingåkerssömmen, att de flesta snårsömsmönster (äfven de i föregående häfte meddelade) kunna utföras äfven med denna söm och omvänt. Skilnaden är blott att då vingåkerssömmen endast återger konturerna, fyllande större figurer (se Nr: 4) med öppna stjerner, täcker snårsömmen hufvudfigurerna helt och hållet. Olika styng för sistnämnda arbete utvisar Nr: 4.

22. Nytt på vår bokhylla.

Ester och Castenza, svenskt original af *Ch. Tibell*.

Cornelius, hans fränder och vänner, självbiografisk teckning af *T. S.*

Dessa tvänne arbeten äro uttryck af tvänne hvarandra alldeles motsatta riktningar, inom vår skönlitteratur. Å båda sidor spåras elementerna till en själfständig diktarverksamhet och dock stannar det vid försök, som, estetiskt taladt, äro mer eller mindre misslyckade. Stöttestenen är — å ena som å andra sidan — ”hörnstenen”, om hvilken det är sagdt att byggningsmännen skola falla på den, ända till dess de förstå att gifva den dess rätta plats i byggnaden. Om, af missförstådd vörndnad, grundvalen göres till öfverbyggnad, eller hörnstenen förlägges till tinnarne, faller byggnaden till intet under dess tyngd. Om åter hörnstenen tillgripes af blott beräkning och användes bitvis här och der för endast ornamentala effekter blir det hela ett osammanhängande lappverk, som genom att ikläda sig *skenet* af att sträfva till ett högre mål, förfelar det lägre det eljest möjligen hade kunnat uppnå. Det första är fallet med *Esther och Castenza*, det senare med *Cornelius och hans vänner*. De båda förf:na hafva haft en riktig förnimmelse af att i vår tid en dikt eller en lifsbild, som ej hvilat på kristlig grund, icke heller skulle vinna något djupare gehör hos sin samtid; men då hos Esthers förf. denna förnimmelse tydligen grundar sig på den djupaste personliga erfarenhet, har den för Corneli förf. varit endast ett tankerön, en abstrakt teori. I förra fallet har resultatet blifvit en bok, som står midt imellan uppbyggelselitteraturen och skönlitteraturen, utan att fylla fordringarne å någöndera, i det senare fallet ett verk af ganska sväfvande sedlig halt, dold under masken af ett moraliserande fromleri. I *etiskt* värde står sålunda fröken Tibells arbete ojemförligt högre; i *estetiskt* kunna de båda romanerna anses jemngoda. Väl gör sig *Ch. Tibeil* aldrig skyldig till sådana plattheter och misslyckade qvickheter som *T. S.*; hennes språk är enkelt och rent då *Cornelius* hvimlar af språkliga oegentligheter och löjligt patetiska utgjutelser. Men å andra sidan finnes det ögonblick då *T. S.* höjer sig till en rikare och mera poetisk diktion än den, hvaraf hennes medsystem är mäktigt. *Ch. Tibell* blir aldrig så tråkig som *T. S.* är för det vanliga, men hon uppnår heller aldrig den lekfulla naivitet eller den verkligt komiska fulländning som *T. S.* t. ex. i skildringen af *Rose och Där*. *Esther och Castenza*

lider icke af dessa inkonseqvenser och denna bristande hållning i plan och karakterer som utmärka Cornelius, och dock har denne ansatser och spridda drag af en plananläggning och ett karaktersmåleri, som, om det utförts med konsekvens och sanning, kunnat höja boken till en verklig konstprodukt. Hjelten sjelf är och förblir visserligen fullkomligt oduglig för alla estetiska ändamål och ohjelpigt hemfallen åt "le genre ennuyeux". Men Nathanael, fru Dervel, och i viss mån äfven Lilian och Kalice, med bifigurer sådana som herr och fru Dår, Filip m. fl. äro karakterer, som i sitt första utkast och sammanställning skulle kunnat bilda ett ganska intressant helt, men som nu genom bristande följdriktighet och sanning i behandlingen, samt bristande sedlig instinkt hos förf. förlora mer än hälften af sitt intresse.

Fröken Tibells karaktersteckningar äro deremot fullt konsekventa och af en obestriddigt sedlig skönhet, men sakna, likasom arbetet i dess helhet, den poetiska halt, som diktverket kräver.

Långt ifrån att med dessa anmärkningar vilja afskräcka de båda förf:na från diktarebanan hafva vi endast velat varna dem från de afvägar, som synas ligga dem närmast och vara dem farligast. Till den ädla och fromma förf:an till Esther och Castenza skulle vi vilja säga: Följ din Herres kallelse och bruka Hans gåfvor, hvar för sina ändamål, diktens på dess område, den religiösa väckelse- och uppbyggelsegåfvan på dess, och du skall verka Hans verk med större framgång, än om du ängsligt griper in i den naturliga fördelningen af de gåfvor Han gifvit dig.

Förf:n af Cornelius ville vi tillropa: Lek ej med det heliga, och bruka det icke för egennyttiga ändamål! Sök sanningen — skildringen af blotta sökandet är redan ett stoff, stort nog; men pråla ej med skenet förr än du funnit verkligheten. Rensa ditt språk och dina idéer, öfva din penna och bruka herne sedan på de områden der hon passar; men gör dig förvissad om att det sker i goda makters tjänst.

Ur vår tids forskning. Af dessa populära skildringar hafva nu 5 häften utkommit, alla värdefulla, och för sitt ändamål väl afpassade. Synnerligt intressanta synes oss D:r Cleves framställning af korallerna och de kalkstensbildande organismernas betydelse i naturen. D:r Hammarstens afhandling om våra födoämnen och deras näringsvärde bör vara af särskildt intresse för husmödrar. Slutligen nämna vi D:r Retzii redogörelse för de äldsta spåren af människans tillvaro på vår jord, såsom en förträfflig öfversigt af de nyaste forskningarne på detta område. Detta

äfvensom förstnämnda häfte äro försedda med synnerligt goda och väl valda illustrationer.

Af *Franska litteraturen under 18:de århundradet* af H. Hettner är 2:dra delen utkommen, innehållande bland annat en utförlig skildring af Diderot och encyklopedisterna, med en kort men intressant belysning af "salongernas" inflytande. Rousseau och demokratin behandlas på ett lika skarpsinnigt som intressant sätt, hvarefter skildras franska upplysningslitteraturens inflytande i stort. Hettners arbete är troligen det bästa och mest intressanta, som på detta område finnes att läsa på vårt språk, och anbefalles på det varmaste, så väl till bildande läsning för den enskilde, hvilken lemnat läroboken och skolstudierna bakom sig, som till samläsning inom smärre kretsar.

Strödda anteckningar ur Drottning Lovisas lif utgör en liten nätt sammanfattning af den aflidna furstinnans lefnadshändelser och mest i ögonen fallande karaktersdrag, som bör bli välkommen för de många, som älska och vörda Hennes minne.

Lifvet i Sverige under hednatiden af Oscar Montelius, är ett särdeles godt och upplysande arbete i ett ämne, som nu mer än någonsin ligger vårt folk om hjertat. Intressant för alla åldrar och bildningsgrader är det dock företrädesvis afsedt och genom det lättfattliga framställningssättet lämpadt för den stora massan af mindre bildade läsare. Som gåfva till folkboksamlingar, till föreläsning inom arbetarföreningar, för de till bildade nöjen samlade underhafvande på de större herregodsen, eller vid sällskapliga sammankomster mellan prestfamiljen och församlingsboarne, slutligen äfven till gåfva åt den uppväxande ungdomen, till skolpremier m. m., torde man sväriligen finna ett lämpligare arbete. Den som har tillfälle att studera ämnet på ett mera vetenskapligt sätt, hänvisas till samme författares stora verk öfver *Sveriges Forntid*, som ännu är under utgifvande och hvaraf det här anmälda utgör ett kortfattadt sammandrag. De rikhaltiga och goda illustrationerna föröka arbetets värde.

Om våra skolors inflytande på ungdomens helsa och utveckling är en förnyad varning, af vår erkänt skickligaste själsläkare, *Professor N. G. Kjellberg*, för det stegrade tryck på skolungdomens krafter, som kunskapsfordringarne och den stegrade pedagogiske skickligheten hos lärarne vid våra elementarskolor framkallat. Den lilla skriften börjar med en intressant historik öfver frågan om skolungdomens öfveranstängning, sedan förf:ns första upprop i ämnet för 3 år sedan utkom, och meddelar i bredd der-

med en skarpsynt granskning af vårt skolsystem och dess följder, belysta med anföranden såväl ur skolberättelser, som ur förf:nns rika erfarenhet. — Hufvudsumman af skriften är en protest mot vårt nuvarande skolsystem "och de faror, som från detta håll hota hela vår nationela kultur", samt ett upprop till familjen att bevaka sin rätt gent emot skolstyrelsen, särskildt hvad beträffar valet af läroämnen: "I ett fritt land med fri undervisning", säger förf:n, "tillhör denna valrätt ingen annan än familjen allena. Det är genom intrånget på denna familjens oförytterliga rättighet, som de talrika och farliga missriktningar uppkommit, hvars sorgliga följder vi i det föregående så många gånger haft tillfälle att ifrån medicinsk synpunkt constatera."

"Skolstyrelsens obestridda rätt är att bestämma de ämnen, hvori undervisning skall lemnas och äfvenså till hvilken omfattning, men likaså obestridd bör familjens rätt vara att för sina medlemmar taga i anspråk denna undervisning efter eget fritt val och med uteslutande af allt det, som hon finner för sig obehöfligt eller möjligen skadligt. Endast på detta sätt kunna farorna för öfveranstängning och misstag i möjligaste måtto undvikas, och endast så kunna de naturliga anlagen erhålla en passande vård."

Schweden, Weibliche arbeiten, är en specialkatalog öfver den svenska afdelningen för kvinnoarbeten vid verldsutställningen i Wien 1873, hvilken erbjuder mycket af intresse. Särskildt påpeka vi den af damekomiténs outtröttliga ordförarinna, Fru Rosalie Olivecrona, affattade inledningen, som ger en förträffligt ordnad öfversigt af det svenska kvinnoarbetet och vårt qvinliga undervisningsväsende, m. m.

En målares anteckningar af Egron Lundgren. Bland våra angenämaste minnen från umgängeslivet står den afton då vi i en förtrolig krets af vänner och bekanta hörde läsas högt Egron Lundgrens anteckningar, då aldrig utgifna i bokhandeln, utan vandrande i några få aftryck från hand till hand inom de kretsar der hans namn gjort sig känt och der man stod i någon beröring med de lyckliga, som af hans egen hand erhållit något af de fåtaliga exemplaren. Aildeles samma uppfriskande nöje erfar man måkända icke vid läsningen af de utarbetade och nu i tryck fullständigt ntkomna anteckningarne, möjligen emedan både förf:n och läsaren förlorat något af den första ungdomens fraicheur. Och likväl tro vi att ingen kan utan ett nöje, som ej sällan stegras till njutning, följa den snillrike förf:n på hans fria ströftåg i konstens och naturens skönaste nejder, eller på hans upptäckts-

färder inom människoverldens vexlande företeelser. Stilens oefterhärmliga behag, intryckens omedelbara friskhet, och den äkta konstnärens förmåga att ögonblickligen uppfatta och på papperet framtrolla bilderna af det sköna, det karakteristiska eller det blott burleska, som ter sig för hans öga — allt detta ger arbetet ett bestående värde. En angenämare förberedelse för dem som ärna besöka samma länder, eller önska företaga den beqvämligare och snabbare resan dit på inbillningens väg, torde knappast stå att få.

Maria Stuart och Elisabeth, historisk betraktelse, af *W. E. Svedelius* (smärre skrifter II) är ett bland de högst få populära arbeten öfver något ämne ur världshistorien, som vi ega i svenskt original; då det dertill bär till öfverskrift namnen af tvänne qvinnor, som mer än de flesta inverkat på sin samtid och på världshändelsernas gång, och hvilkas enskilda lif varit ett bland skaldernas käraste ämnen; och då slutligen arbetets författare är en bland de mest ansedda och mest populära i vårt land, kan man taga för gifvet att det redan banat sig väg till de flesta af våra bildade hem, och framgent kommer att utgöra en favoritläsning för både gamla och unga.

Gennem "Kirkeaarets Evangelier" är en samling andliga qväden, af Benedicte Arnesen Kall, ämnade af förf:an, enligt hennes muntliga uppgift till oss, såsom en minnesgåfva till allmogen i hennes hemtrakt, hvilken hon lemnat för att flytta till hufvudstaden. Enkla och hjertliga skola dessa sånger säkerligen glädja och värma månget hjerta, om det än ej kan nekas att de i poetiskt afseende ej alltid stå så synnerligen högt. Vackrast är inledningssången: "Giv mig, O Herre, Beskuelsens gave!" För öfrigt träffar man här och der bland mindre poetiska omskrifningar af evangeliets berättelse mången liten perla af fromt innehåll och klar genomskinlig form. Så det lilla stycket: mitt krybberum:

Et lidet Krybberum jeg har —
Ak, overfyldt det ofte var,

Saa for de mange Gæsters Hær
Ei Frelserbarnet kom mig nær. —

O lad Dig fødes der paany
I Julenattens Morgengry!

O rens det ud, mit Hjertebo,
At Du kan slaa Dig der til Ro,

Og voxe med mig Aaret rundt,
Til Hjertet bliver rent og sundt.

23. Ur en f. d. seminariilärarynnas anteckningar.

I.

Ur en utmärkt f. d. seminariilärarynnas anteckningar, rörande hennes besök i Österrikes förnämsta flickskolor, ha vi fått nöjet meddela några spridda uppgifter af hvilka våra svenska skolor och hem hafva något att lära. Vi göra här början med den historiska och geografiska undervisningen i Luitlens protestantiska institut i Wien:

Den *Historiska undervisningen* började med begreppet om tiden, från hvars minsta benämnda del — sekunden — man utgick. Till mätare af denna användes pulsslaget — 60 sådana utgjorde måttet på minuten. Lektionen var mätare af timmen o. s. v. Sålunda steg man småningom till en menniskoålder och slutligen till flera — de historiska perioderna. Efter denna grundliga och törhända något för djupsinniga inledning började de historiska berättelserna. — En händelses årtal angafs aldrig för de små barnen, utan alltid antalet af år sedan den skedde; så t. ex. istället att säga: Gustaf II Adolf stupade 1632, sade man, att han stupade för 240 år sedan.

Wiens läge gaf ett af skolan väl begagnadt tillfälle att börja den *Geografiska kursen*. Läraren gör med barnen en promenad ned till Donau, dess lopp angifver öster och vester, tvenne från den valda ståndpunkten synliga stadsdelar de båda återstående väderstrecken. Vägen fortsattes nu uppför floden, hvilken man under hela bortvägen aldrig lemnar ur sigte. Under denna vandring erbjuder sig för läraren rikliga tillfällen att förklara en mängd begrepp, såsom församling, tull, kanal, ö, ström o. s. v. Inom kort kommen utom stadens område finner läraren äfven här, i det bördiga och tätt befolkade landet, rika tillfällen till undervisning. — Lärjungarne återvända en annan väg, hvilken de få uppsöka på en karta, hvars betydelse under vandringen blifvit dem förklarad. Dylika promenader företagas flere gånger. Hemkommen berättar läraren om Donaus vidare lopp, om de länder den genomflyter, om dervarande befolknings egendomligheter o. s. v. Då man ej längre kan följa floden fortsattes resan i rät linie. Härunder utvecklas småningom de för den primära undervisningen nödiga allmänna geografiska begreppen. Slutligen återkommer man till

Wien — nu är äfven jordens form bestämd och man öfvergår till studiet af Österrikes geografi.

Ännu en sak fann jag vara anmärkningsvärd i afseende på behandlingen af detta ämne: här, liksom i alla högre och lägre läroverk dem jag besökte, var det lag, att hvarje barn skulle under geografitimmarna hafva en atlas uppslagen framför sig. På denna fingo de leta sig fram sjelfva så vidt möjligt var, och endast i nödfall hänvisade läraren till den stora väggkartan. Detta framkallade en otrolig kartsäkerhet.

Beskrifningen öfver staden Wien och dess märkvärdigheter — s. k. *Heimatkunde* — hade man först i 5:e klassen. Den omfattade Wiens historia och topografi samt dess betydelse för landet i allmänhet och särdeles för konst och vetenskaper. Med denna kurs afsåg man ej blott att låta de unga lära känna hvad Wien kunde erbjuda märkligt, utan äfven att erhålla en repetition nti såväl Österrikes politiska, som dess konst och litteraturhistoria. Genom besök å märkvärdiga platser, muséer o. d. sökte man göra denna undervisning så fruktbringande som möjligt.

24. Ur vår Dagbok.

— En liten kurs i knyppling pågår för närvarande i Stockholm och synes komma att lemna så goda resultat, att man vill söka fortfarande, under höst och vinter, lemna tillfälle till dylik undervisning. De som häri vilja deltaga, mot ett pris af 10 R:dr för 40 timmar, behagade anteckna sig i Läsesalongen, Brunkebergs hotell.

— Som bevis på fördelen af spetsknyppling såsom bisysselsättning i hemmet hänvisa vi till den Elfsborgska slöjdföreningens årsberättelse, hvori omnämnes att under förlidet år undervisning i spetsknyppling lemnats till 98 personer, boende i och omkring Borås och Venersborg, och att utgångna elever varit fullt sysselsatta med beställningar af spetsar från äfven aflägsna orter.

— En finsk läkarinna, fröken Yhlen, som gjort sina studier i Amerika, har sökt rättighet att praktisera i Sverige, en rättighet, som dock naturligtvis endast kan meddelas mot vilkor att hon uppvisar de intyg och fullgör de prestanda, som i liknande fall fordras af manliga läkare.

— *Akademi för qvinnobildning i Helsingfors.* I Helsingfortidningarna läses ett tillkännagifvande om öppnande af en akademi för qvinnobildning, afsedd att i särskilda föreläsningkurser för fruntimmer, hvilka förut erhållit den skolbildning, som i de finska fruntimmersskolorna inhemtas, meddela ett högre mått af kunskap. Föreläsningssämmen blifva religion och kyrkohistoria, allmän och finsk historia, litteraturhistoria jemte estetik, psykologi, matematik, naturlära, populär fysiologi och helsolära samt grundragen af Finlands offentliga och privaträtt. Dessutom meddelas, om sådant önskas, undervisning i ämneskrifning äfvensom i finska språket. Föreläsningstimmarne blifva 7 i veckan och kursen 2-årig. Afgiften är 35 mark för höst- och 40 mark för vårtermin, men åt flere systrar lemnas rabatt.

— Föreståndarinnan för Fruntimmersskolan i Helsingfors har erhållit det största stipendium staten för dylika ändamål utdelar, med uppgift att i utlandet studera det qvinliga undervisningsväsendet, deri inbegripet skolbyggnader och deras inredning.

— I Aftonbladet Nr 149 och 150 förekommer ett varmt skrifvet och särdeles intressant meddelande från Sagatuns folkhögskola i Norge, af en svensk dame, som efter att hafva hört Björnsons inspirerade skildring af folkhögskolan och dess idé, ingått i Sagatun såsom élève, såsom man sagt oss, för att hemföra och på uppfostran af sina egna barn tillämpa folkhögskolans metod. Ett sådant lefvande utbyte af andliga impulser brödrafolken imellan kan icke annat än på det högsta glädja oss, och vi hänvisa alla, som vilja taga kännedom om den norska flickhögskolan och eldas af de idéer, som besjåla densamma, till den nämnda artikeln. För dem som skulle vilja följa författarinnans exempel anför vi här hennes uppgift på kostnaden för en dylik 3 månaders kur: Resa till Hamar, i hvars närhet Sagotun är beläget, på jernväg, 3:dje klass, 25 à 30 R:dr, undervisning, bostad och kost sammanlagdt endast 30 R:dr i månaden.